...ХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

...ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 296 (10356) | 1963 оной декабриин 17, вторник | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй сесси нээгдэбэ

МОСКВА, декабриин 16. (ТАСС). СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сесси мүнөөдэр Кремль соо худэлмэреэ эхилбэ.

Кремлиин Ехэ ордондо, СССР-эй Верховно Соведэй заседанинуудай зал соо үглөөнэй 10 часта Союзай Соведэй заседани нээгдэв. Мүн баһа Кремлиин театрай байшан соо Национальностьнуудай Соведэй заседани нээгдэв.

Зүбшэн хэлсэгдэхэ асуудалнууд заседанинууд дээрэ нэгэн һаналтайгаар баталагдаба. Сесси дээрэ иимэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэнь:

1. 1964—65 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай.

2. СССР-эй 1964—65 онуудай Гүрэнэй бюджет тухай. СССР-эй 1962 оной Гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл тухай.

3. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые батална тухай.

...ОММУНИС БАЙГУУЛАЛТЫН ТҮСЭБҮҮДЫЕ ДҮҮРГЭЛТЭДЭ ПАРТИИН, АРАДАЙ БҮХЫ ХҮСЫЕ ЭЛСҮҮЛХЭ

...СС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ 1963 оной декабриин 13-да нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн түгэсхэлэй үгэ

...эдүүд! КПСС-эй Цент... Комитедэй Пленум ...мэреэ түгэсхэжэ байна. ...адаа коммунис общест... ...гуулха гол асуудалнуу... ...эгэн тушаа манай ле... партиин гайхамшагта ...эрэлдөөн болоо гэжэ хэ...а, бүгэдын һанамжые ...ойлхо хаб гэжэ һана... (Альга ташалга). Энэ ...м болбол XXII съездын ...н абаһан Программые ...үлхэ талаар партиин ...сэхэ ажал ябуулгын ...нэгэ гэршэ мүн боло...

...үгэ хэлэһэн нүхэдүүд ...н промышленностине ...эр хүгжөөхэ тухай ...-эй Центральна Коми... Президиумэй дурадха...н нэгэн һаналаар дэм... байна.

...хими байгуулхын тула ...микоёо саашадань хүг...н, арадай ажабайда...лам һайжаруулхын ту...най ороной ехэ арга бо...той байһанийе Пленум ...угаа ехэ дэлгэрэнгыгээр ...лагдаба.

...партийна, ажахын ор...дай, эрдэмтэдэй, про...енна болон хүдөө ажа...үйлэдбэрнин түрүүшүү...э һонирхолтой үгэ хэ... болоо. Энэ үгэ хэлэл...анай партиин туйлаһан ...нэгэ асари ехэ туйлал...ай хэлэжэ үгэнэ. Мүнөө ...орон коммунис байгуу...н эгээн ехэ, эгээн ха...лгатай зорилгонуудые ...жэ шадаха гайхамшаг...кадрнуудтай болонхой. ...ташалга).

...тиин, арадай ехэ зорил...дые зүбшэн хэлсэхэдээ, ...эр манай агуусхэ ...багша Владимир Иль...индэ хододоо хандадаг ...бди. Хэрбээ Ильич ма...ленум дээрэ болоһон ...эрэлдөөе шагнаа һаа, ...Эхэ ороной түгэс хү...ургалтые, совет арадай ...материальна асари ехэ ...зэбсэгтэй болоһые ха...а, тэрэ ямар ехээр бая...айгааб. (Үни удаан бо...альга ташалга).

...ээ Владимир Ильич ...энэ зал соо һууһан ...ые хараа һаа, тэдэнэй ...н үгэнүүдые шагнаа ...гэжэ сохом хэлэхэ һэн: ...ууха, тэмсэхэ хэрэгтэй ...Бидэнэр дэмы ажал...бди!» (Нэрьемэ альга ...а).

...өөрөөшье тиимэ ха юм ...Ленинэй үзэл суртал, ...н захяа заабаринууд ...андажа байһыень мү...ы хүн зон хаража бай... Нэрьемэ альга ташал...

...дүүд! Манай экономи...галтые харуулһан, хи... промышленностиие хүг...дэ, мүн тэрээнтэй хол... зарим һалбаринуу...үгжөөлгэдэ зорюулагда...апитальна һомололгын ...е тодорхойлһон зарим ...мэдээнүүдые һануул...зүбшөөгыт.

...хэл дотор заагдаһа...һоор, химиин туһалам...арад зондоо бүри ехэ ...байгуулхын тула до...жэлэй туршада химиин ...рине хүгжөөлгэдэ, ара...ахын гол һалбаринууд... нэбтэрүүлхын тула ...лиард түхэриг һомолхо ... Энэ тон ехэ зөөри ...теэд тэрэниие оложо ...ашаглаха арга шадал ...байха.

...алагдаһан программые ...ын тула бидэнэр хү...эхэ зөөритэйбди. Ма...апитальна һомололгын ...ые үнэн сэхээр ойлго...н бүхы хүнүүд энээн...эхэнөөр этигэхэ байха. ... хүгжөөлгэдэ дунда ...жэл бүри 6 миллиард ... һомолхо байнабди. ...жэл бидэнэр арадай ...хүгжөөлгэдэ 32 мил... түхэриг һомолхомнай. ...капитальна һомолол...энхы хэмжээн долоон жэлэй туршада мүнөө жэлэй хэмжээндэ байгаашье һаань, химиһээ гадна бусад ондоо хэрэглэмжэдээ 26 миллиард түхэриг гаргашалха хэрэгтэй болоно.

Теэд иигэжэ тооложо болохогүй. Манай арга боломжо капитальна һомололгын талаар ехэ боложол байха. 1970 ондо орон доторнай арадай ажахыда хэгдэхэ капитальна һомололгын хэмжээн жэлэй 50—55 миллиард түхэриг хүрэтэрөө ургаха юм гэжэ Госпланай хүдэлмэрилэгшэд тоолоһон байна. 1970 ондо химидэ гаргашалагдаха гаргаша, тухайлхада, жэлэй 8,5 миллиард түхэриг болохо. Тиимэ дээрэһээ арадай ажахын бусад һалбаринуудта 46 миллиард түхэригһөө ехэ мүнгэн зорюулагдаха болоно.

Промышленность болон хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлхэ хэмжээ ябуулгануудһаа 1964—1970 онуудай туршада бүхыдөө 57 миллиард шахуу түхэригэй сэбэр олзо орохо байна гэжэ үшөө дахин онсолон тэмдэглэхэ шухала. Тиихэдэ энэл үеын туршада капитальна һомололго 42 миллиард түхэриг болохо байна бшуу.

Долоон жэлэй туршада химике хүгжөөлгэдэ гаргашалагдаһан гаргаша харюулагдахаһаа гадна, орондоо 15 миллиард шахуу түхэригэй олзо үгэхэ байна гэжэ элидхэл дотор тэмдэглэгдээ һэн.

Тиимэ дээрэһээ химиин индустриие хүгжөөхэ талаар хараалагдаһан программа хадаа оронойнгоо бэеэ хамгаалха хүсые бэхижүүлгэдэ, арадай ажахын бусад һалбаринуудай ургалтада хохидолгүйгөөр бэелүүлэгдэхэ байһаниинь тон эли тодо болоно. Хэрбээ химиие хүгжөөгөө гээшэ һаа, бэеэ хамгаалалга тухай мартана гэһэн шэнгеэр баруун тээ зарим нэгэшүүл бидэнэр тухай һанана. Үгы, хими — өөрынгөө харгыгаар, харин бэеэ хамгаалалга өөрынгөө харгыгаар ябуулагдаха ёһотой. Гэбэшье буржуазна хэблэлдэ зарим нэгэшүүлэй бэшэһые би мүнөөдэр уншааб: Хрущевой элидхэлые гүнзэгыгөөр ойлгожо уншаһан хүн Советскэ Союзда экономикын бусад һалбаринуудта анхарал һуладуулагданагүй гэжэ ойлгохо гээд хэлэгдэһэн байна.

Химиин промышленность өөрөө хүгжэлтынгөө хэмжээгээр үйлэдбэриин үргэдэн хүгжэлтэдэ, арадай ажабайдалые улам һайжаруулха хэрэгтэ нэмэлтэ нөөсэ бүри ехэ хэмжээгээр үгэжэ байха юм. Химиин промышленностиие түргөөр хүгжөөхэ ябадал ороной бүхы арадай ажахые саашадань түгэс хүсэтэйгөөр хүгжөөн дэбжээхэ бүри ехэ арга боломжо олгожо үгэхэ.

Бидэнэрэй хараалһан бүхы юумые манай арад бэелүүлхэ хүсэтэй. Өөрынгөө ажалаар иимэ арга боломжонуудые мүнөө бии болгоһон манай партиин, арадай зөөри болон сагые бодомжотойгоор хэрэглэхэ гээшэ гол шухала зүйл болоно.

Манай партиин Центральна Комитедэй зүбшэн хэлсэжэ байһан түсэбүүдые бүхы совет хүнүүд ехэ дэмжэлгээр, ехэ дэбжэлтээр угтажа байна. (Альга ташалга).

Эдэ үдэрнүүдтэ дэлхэйн хэблэл, манай нүхэд ба дайсад—хүн бүхэн өөрынгөө талаһаа—КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгэнэ.

Манай нүхэдүүдтэ ЦК-гай Пленум — ехэ баяр болоно. Ехэ хими байгуулхын тула ашаглахаар бидэнэрэй хараалһан олон миллиард түхэригэй һомололго хадаа экономикын шэнэ хүсэн түгэс ургалтада, арадай ажабайдалые улам һайжаруулгада зорюулагдаһан олон миллиард түхэриг мүн, энэ хадаа баян дэлгэрэй миллиарднууд мүн, хүнэй бүхы эрилтэнүүдые хүсэд дүүрэнээр хангаха зорилго урдаа табиһан социалис үйлэдбэриин булюу һайниие гэршэлһэн шэнэ гэршэ мүн болоно гээд тэдэнэр онсолон тэмдэглэнэ.

Дайсадшье өөрынгөө талаһаа үгэ хэлэнэ. Тэдэнэр сошордонхой, уур сухалаа хүрэнхэй байна. Гэбэшье Советскэ Союз амгалан ёһоной асари ехэ барилгаяа үргэлжэлһөөр гэжэ, соведүүд хараалагдаһан түсэбөө дүүргэхэнь гээшэ ха гэжэ капиталис дэлхэйн ухаагаа төөреэгүй түлөөлэгшэд мэдэрхэ баатай болоно. Господанар, дүүргэхэл байха, ямаршье һэжэггүйгөөр дүүргэхэл! (Альга ташалга).

Энэ хадаа шэнэ, улам бодомжотой һанамжа болоно. Урдань ангиин хороор хорлогдожо, һохор болоһон манай дайсад Советскэ Союзай ажахын хүгжэлтын түсэбэй таһалдаха байһые һүзэглэдэг һэн. Мүнөө тэдэнэр хэлээ хазаа. (Альга ташалга).

Химиин промышленностиие хүгжөөхэдөө, бидэнэр хоёр таладаа ашатай туһатай байха үндэһэ һуури дээрэ захил абажа шадаха капиталис оронуудай фирмэнүүдтэй харилсаа холбоотой байхаяа арсанагүйбди. Энээн тухай элидхэл дотор хэлэгдэһэн байгаа. Гэбэшье энэ эли тодо дурадхалнууд хилын саана Советскэ Союзда дурагүй зарим нэгэшүүлэй зүгһөө манай хараа бодомжые хазагайруулха һэдэлгэ үүдхээ. Советскэ Союзда химиин промышленностиие хүгжөөхэ зөөриин үгы дээрэһээ манай эдэ дурадхалнууд гараа гэжэ тэдэнэй зарим нэгэшүүлынь тоолоно. Эгээн ехээр дураа гутаһан бусад дайсадууд бүришье доройтоно. Химиин промышленностиие хүгжөөхэ талаар хараалагдаһан программыень таһалдуулхын тула Советскэ Союзда удаан болзорой ба бусад урьһаламжа үгэжэ болохогүй гэжэ тэдэнэр мэдүүлнэ.

Энээн тушаа юу хэлэлтэйб? Господанар, таанад мүнөө совет засагай 47-дохи жэлэй оршон мандажа байхада, социалис гүрэнэй оршоһон түрүүшын жэлнүүдтэл адли Советскэ Союз тушаа тиимэ гэнэн хонгор ябадал мүнөө гаргана гээшэ гүт? Советскэ Союз химиие хүгжөөхэ асари ехэ программа зохёоходоо, тэрэнээ юрын ушарһаа, капиталис оронууд урьһаламжа үгэхэ гү, али үгы гү гэһэн ушарһаа дулдыдуулна гэжэ таанар бодоно гээшэ гүт? Танай энэ нэгэн ябадал тэнэг ябадалтай зэргэшэнэ гэжэ ажаглахыем зүбшөөгыт.

Советскэ Союз ехэ хими хүгжөөхэ программа хараалхадаа, олон миллиардһаа ганса мүнгэ хүрэтэрнь өөрынгөө хүсэндэ, өөрынгөө арга боломжодо, аха дүү социалис оронуудтайгаа байгуулһан хани харилсаандаа түшэглэнэ. (Альга ташалга). Мантай худалдаа наймаа хэжэ, совет ороной захил дээрэ олзо олохоёо хүсэһэн капиталис фирмэнүүдтэ бидэнэрэй хандаһан ушар химиие хүгжөөхэ нэмэлтэ нүхэсэл мүн болоно гээшэ. Баруун тээ манай захилнуудые абажа, энээнэй ашаар болохо соонь олзо абаха гэһэн зүб бодолтой үсөөн бэшэ эзэд баяшуул олдохо бэзэ.

Нүхэдүүд! КПСС-эй Центральна Комитедэй мүнөө боложо байһан Пленумэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан бүхы хүнүүдтэ — эрдэмтэд, инженернүүд, технигүүд, хүдэлмэришэд болон хүдөө ажахын ажалшадта һайниие хүргэхыемни зүбшөөгыт. Нютагуудтаа ерэхэдээ, таанар Пленумэй хүдэлмэри тухай хөөрэжэ үгэхэһөө гадна, тэрэнэй шиидхэбэринүүдые эдэбхитэйгээр бэелүүлэгшэд болохо байһандатнай этигэжэ байһанаа мэдүүлхыем зүбшөөгыт. (Альга ташалга).

Мүнөө химиин индустриие хүгжөөлгэ, арадай ажахыда хими нэбтэрүүлгэ коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха талаар партиин, арадай ажал ябуулгын гол зорилгонуудай нэгэн болоно гэһэн һанал бодолые үшөө дахин онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Наука болохо, арадай ажахын һалбари болохо хими болбол ороной экономикын олон һалбаринуудта эдэбхитэй нүлөө үзүүлхэ арга олгоно. Бүхы ажахыдаа хими нэбтэрүүлжэ, бидэнэр тэрэнэй научно-техническэ хэмжээе улам өөдэнь үргэхэбди, промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэри улам һайнаар эрхилэгдэдэг болохо.

XXII съездын табиһан партиин, арадай экономическа гол зорилгонуудые бэелүүлгэ — коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулга минеральна утэгжүүлгэ, синтетическэ утаһа, дабирхай, пластическа зүйлнүүдые түргөөр, ехээр гаргадаг болохо талаар хараалагдаһан программые хэр амжалтатайгаар дүүргэһэнһээмнай гол түлэб дулдыдаха байна. Химиин промышленность, гоёон хэлэхэдэ, элбэг дэлбэг материальна баялигай үүдэ нээхэ манай түлхюур мүн гээшэ. (Альга ташалга).

Индустриин шиидхэхы, эгээн хүгжэнги һалбаринуудай нэгэн болохо химиин промышленность юу үгэхэб гэжэ бодоод үзыт, нүхэдүүд. Тэрэ хадаа нэн түрүүн ороной арадай ажахые эгээн шэнэ материалнуудаар, түмэр, хүдөө ажахын болон бусад түүхэй эдэй орондо хэрэглэгдэхэ эгээн һайн материалнуудаар хангаха арга олгоно, тэрэ хадаа промышленностиин, транспортын олон янзын һалбаринуудые шэнэ шанартай, бүри һайн материалнуудаар хангаха арга олгоно.

Химиин промышленность хүдөө ажахыда хэрэгтэй минеральна утэгжүүлгэнүүдые, ургамалнуудые хоротонһоо хамгаалха хэрэгсэлнүүдые үгэхэ юм. Энээнэй ашаар хүдөө ажахыда ажалай бүтээсэ ехээр дээшэлхэ, тиихэдэ гол зүйлынь гэхэдэ, орон доторoo үндэр баян, тогтууритай ургаса абажа байха, малай ашаг шэмэ улам улам ехээр абажа байха бата бэхи үндэһэ һуури байгуулна. Энээнэй ашаар бидэнэр ойрын сагта ороной хэрэглэмжые хүсэд дүүрэнээр хангаха хэды хэмжээнэй хүдөө ажахын продукци хэрэгтэйб, тиимэл тооной продукци абадаг болохобди.

Химиин индустриие хүгжөөхэдөө, бидэнэр үргэдэн хүгжэхэ үйлэдбэридэ хэрэглэгдэхэ, хүн зоной материальна болон оюун ухаанай ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангаха нөөсые ехэ болгохо байнабди.

Химиин индустри иимэ ехэ арга боломжо нээжэ үгэнэ!

Химиие түргөөр хүгжөөхын түлөө тэмсэл бүгэдэ арадай шухалын шухала хэрэг болохо ёһотой. Ехэ химиин түлөө тэмсэлдэ бүхы совет хүнүүд, хэлсэдэгэй ёһоор, ехэ багагүй оролсохо ёһотой. Химиин эрдэмые олониитын дунда дэлгэрүүлхэ шухала. Һургуулинуудта, техникумүүдтэ, дээдэ һургуулинуудта һуралсалай хэшээлнүүдэй программые шэнэдхэн зохёохо хэрэгтэй. Полиин ажалшадые, мал ажалай, хүнгэн промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдые, промышленность болон барилгын инженернүүд, технигүүд болон хүдэлмэришэдые химиин эди шэдидэ һургаха шухала; хими шудалхаар тэдэниие урмашуулха хэрэгтэй.

Энэ талаар манай уран һайханай интеллигенциин үмэнэ ехэ зорилгонууд табигданхай. Химиин нээжэ үгэһэн асари ехэ арга боломжонуудые эгээн үргэн олониитэ совет хүнүүдтэ харуулжа үгэхэ гээшэ уран һайхан үгын эзэдэй, кино, хэблэл болон журналнуудай хүдэлмэрилэгшэдэй уялга мүн.

Имагтал хими юу үгэнэб гэжэ үргэн олониитэ ажалшадай мэдэдэг болоходол, химиин аргаар байгуулагдаһан материалнуудай шэнжэ шанарые мэдэхэдээ, тэдэниие хэрэглэжэ шададаг болоходоо, химиин нээжэ үгэһэн баян дэлгэр арга боломжые ашаглан хэрэглэжэ болохо байна. (Альга ташалга).

Нүхэдүүд! Хүдөө ажахын талаар зарим тэды ажаглалта хэхэмни.

Мүнөө бидэнэр хүдөө ажахын хүгжэлтын гол үндэһэ һуури болохо минеральна утэгжүүлгэ ехээр гаргадаг болохо тухай асуудал зүбшэн хэлсэжэ байнабди.

Утэгжүүлгэ ехээр хэрэглэхэ ябадал хүдөө ажахын органуудай, манай агрономическа кадрнуудай хүдэлмэриие горитойхоноор һайжаруулха эрилтэ табиха юм гэжэ һанажа байха хэрэгтэй. Тэдэнэр шэнэ зорилгонуудые зүбөөр ойлгохо, тэдэниие амжалтатайгаар дүүргэхэ уялгатай. Минеральна утэгжүүлгэ шадабаритайгаар хэрэглэхэ хэрэгтэ олон арбаад, зуугаад мянган хүнүүдые һургаха хэрэгтэй болоно. Колхоз, совхозуудай ажал ба зөөриие эгээн багаар гаргашалжа, эгээн ехэ хэмжээнэй продукци абахые бидэнэр туйлаха ёһотойбди.

Теэд эдэ асуудалнууд бүри тодорхойгоор, гүнзэгыгөөр зүбшэхэ асуудалнууд мүн гээшэ. Ерэхэ жэлэй февральда Центральна Комитедэй Пленум зарлажа, энэ Пленум дээрэ хүдөө ажахын министр нүхэр Воловченкын элидхэл табижа, хүдөө ажахые хүгжөөхэ шухала асуудалнуудые тодорхойгоор зүбшэн хэлсэхэ шухала гэһэн тобшолол бидэнэр ЦК-гай Президиумдэ һанамжануудаа андалдаһанай һүүлээр хээбди.

ЦК-гай Пленумдэ һайнаар бэлдэхэ, газараа, минеральна утэгжүүлгэнүүдые бүри ашагтайгаар хэрэглэхэ талаар, үйлэдбэридөө наука болон түрүү ажалай туйлалтануудые нэбтэрүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые зохёохо саг манда бии.

Гэбэшье ЦК-гай Пленумые хүлеэнгүйгөөр мүнөө хойшолуулалшагүй зарим ажал хэрэгые хэжэ эхилхэ хэрэгтэй байна. Нэн түрүүн гээгдэлдэ ороһон колхоз, совхозуудай экономикые дэбжээхэ хэрэгые би хараадаа абанаб. Манайда ороной хэдэ хэдэн районуудта иимэ ажахынууд үсөөн бэшэ ха юм.

Шанга шадалтай, түрүү ажахынуудтай зэргэшээд экономическа талаараа һула колхоз, совхозуудай байха бодото ушар шалтагаанууд, эрхэ байдал үгы. Али нэгэн ажахын гээгдэл заатагүй хүтэлбэрилхы кадрнуудһаа — колхозуудай түрүүлэгшэнэр, совхозуудай директорнууд, агрономууд, зоотехнигүүдэй мэргэжэл шадабариин, тэрэшэлэн хэдэ хэдэн районуудта механизаторнуудай кадрнууд — трактористнууд болон комбайнернуудай һула дээрэһээ тодорхойлогдоно.

Гээгдэлдэ ороһон колхозуудые дэбжээхэ талаар бүхы хүдэлмэриие эдэ ажахынуудта эрдэмтэй, бэлэдхэлтэй, һайн эмхидхэлшэдые эльгээхэ, колхозуудай түрүүлэгшэнэрээр тиимэ хүнүүдые дурадхаха ябадалһаа эхилхэ гээшэ зүйтэй ааб даа. Тэрэшэлэн агрономууд болон зоотехнигүүдые шэлэн олохо, механизаторнуудай кадрнуудаар туһалха шухала.

Эдэ асуудалнуудые шиидхэхэдээ бидэнэр мэдээжэ бэрхэшээлнүүдтэй ушарха байнабди. Юуб гэхэдэ, гээгдэлдэ ороһон колхозууд мүнгэн зөөриингөө талаар эдэ хүнүүдэй ажалай түлөөһые хангажа шадахагүй гэхэ гү, али мүнөө тэдэнэрэй хүдэлжэ байһан газартаа һайн ажалай түлөө абадаг түлөөһые түлэжэ шадахагүй байна.

Иимэ онсо өөрсэ байдал тохёолдоно: нэгэ талаһаа, дүршэлтэй кадрнууд үгы дээрэһээ ажахы гээгдэлдэ оронхой, нүгөө талаһаа, һула колхоздо һайн эмхидхэлшэ болон мэргэжэлтые урижа асархадаа, түлөөһэ үгэхэ мүнгэ зөөри үгы.

Арга боломжыень олохо хэрэгтэй. Энэ асуудалаар бидэнэр һанамжануудаа андалдаһан байнабди. Би гансашье өөрынгөө бэшэ, харин ЦК-гай Президиумэй бусад гэшүүдэй һанамжые хэлэхэмни.

Эдэ колхозуудта түрүүлэгшэ, мэргэжэлтэд болон механизаторнуудай ажалые түлэхын тула тусхайта урьһаламжа гаргажа үгэхэ хэрэгтэй гээшэ ха. (Үни удаан болоһон альга ташалга). Мүнгэ зөөриин талаар энэ саг зуурын туһаламжа харюулагдаха байха, һайн кадрнууд колхоз, совхозуудай ажал хэрэгые түргөөр һайжаруулжа, үйлэдбэриин хэмжээ дээшэлүүлжэ шадаха байха. Энээниие бодото байдал гэршэлнэ. Эндэ нүхэр Грачев үгэ хэлээ һэн. Областной парторганизациин дурадхалаар энэ хүн гээгдэлдэ ороһон ажахыда урдань ерэһэн байгаа. Мүнөө тэрэнэй хүтэлбэрилжэ байһан колхоз бүхы областьдоо жэшээ харуулжа байһыень таанар дуулаа бэзэт. Нүхэр Грачев Калиновкын бэшэ, хүршэ Дмитриевскэ районой хүн, тиибэшье мүнөө тэрэ ёһотой Калиновкын хүн болонхой, ЦК-гай Пленум дээрэ тэрэ минии нютагаархидые ёһотоор түлөөлжэ байна.

Манайда байһан арга боломжонууд иимэл даа, манай партиин кадрнууд иимэл даа. Нүхэр Грачев шэнги хүнүүд манайда олон мянган. Иимэл хүнүүдые колхозуудай хүтэлбэрилхы тушаалда дэбжүүлхэ хэрэгтэй.

Эгээн һайн хүдэлмэрилэгшэдые шэлэн олохо хэрэгтэй гэжэ дабтанаб. Хүдөө тосхондо дурагүйгөөр, имагтал партиин журамай хүсөөр ошохо гэһэн хүнүүдые бэшэ. Тиимэ хүнүүдые колхозуудта дүтэлүүлжэшье болохогүй. Хэрбээ баалалтын ёһоор колхоздо ошоһон хүн хуушан ажалдаа ерэхые хүлеэжэл һууха. Гээгдэлдэ ороһон колхозуудые түргөөр дэбжээн хүгжөөхэ хэрэгтэ этигэдэг, колхознигуудта этигэдэг хүнүүдыел эльгээхэ хэрэгтэй. Тиимэ хүдэлмэрилэгшэдтэ колхознигуудшье этигэхэ байна. «Шэнэ газар хахалагдаа» гэһэн Шолоховой мэдээжэ номой гол геройнь Питерэй хүдэлмэришэ Давыдов байһан юм гэжэ таанар һананат. Тэрэ хайшан гэжэ хүдэлөөб, тэрээндэ казагууд ямар ехээр дурлааб, мүн тэрэ өөрөөшье колхоздо ямар ехэ дуратай байгааб гэжэ мэдэнэ бэзэт. Хэрбээ тэрэ сагта Ленинград хүдэлмэришэдые хүдөө эльгээдэг байгаа һаань, харин мүнөө манайда городтошье, хүдөө тосхондошье тиимэ хүнүүд олон мянгаадаар тоологдоно. Тиимэл хүнүүдтэ гээгдэлдэ ороһон колхозуудые урагшань татаха хүндэтэй хэрэг даалгаха хэрэгтэй. Давыдовтаниие, Грачевтаниие шэлэн олоё, тиигэбэлнай жэл, хоёр жэлэй туршада экономическа талаараа һула колхозууд тад ондоо болохо байһандань этигэнэб. (Альга ташалга).

Эдэ колхозуудта эльгээгдэһэн кадрнууд профсоюзай гэшүүд байһан ёһоороо үлэхэ, профсоюзай гэшүүдэй бүхы эрхэнүүдтэйгээ байханиь магадгүй — энэ хадаа социальна болон бусад хангалта гээшэ. (Альга ташалга).

Колхозууд, мүн предприятинуудшье өөһэдынгөө хүдэлмэришэдые пенсеэр хангажа байхын тула гүрэнэй фондодо нөөсэ хэжэ байхые бодожо үзэхэ хэрэгтэй болоно ха. (Үни удаан болоһон альга ташалга).

Мүнөө оронойимнай финансын байдал бүхы хүдөөдэ байһан бүхы хүн зониие пенсеэр хангаха асуудалые үргэнөөр шиидхэхэ арга олгоногүй. Гэбэшье баялигайнгаа нэмэхэ хэмжээгээр бидэнэр энэшье асуудалые шиидхэхэбди.

Болохо Пленумдэ бэлэдхэлэй үедэ мүн бусад асуудалнуудшье гараха. Мүнөө тэдээн тухай хэлэхэгүйб. Гансал тэжээл ехээр абаха, газараа ашаглаха тухай зорилгонуудта тогтохомни. Хэблэлдэ эдэ асуудалнууд табигдаһан байна, энэ зүбшэн хэлсэлгэдэ зүб шэглэл үгэхэ хэрэгтэй.

Адуу малаа тэжээлэй ороо һоор болон бусад тэжээлээр хангаха тухай асуудалые бүхы талаһаа эли болгохо хэрэгтэй. Мал ажалай хэрэглэмжэдэ 7,5 миллиард пүүд ороо һон хэрэгтэй гэжэ СССР-эй Госплан, Хүдөө ажахын министерство тоолоһон байна. Энэ хадаа юрэнхы тоо, хэлэжэ болохо һаань, хүсэл һанаан гээшэ. Эдэ милиарднуудые хаанаһаа абахаб, ямар зононуудта, ямар аргаар иимэ хэмжээнэй ороо һо абахаб гэжэ хүнүүдтэ ойлгуулжа үгэхэ хэрэгтэй.

Энэ Пленумһээ хэдэн үдэр урда тээнь түсэблэлгын, хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй статьянууд хэблэлдэ туняхаглагдаһан байгаа. Тэдээн соо республикануудай хүдөө ажахые хүгжөөхэ хараа бодомжонууд хэлэгдээ һэн. Теэд зарим республикануудай тоо боломжонууд дотор иимэ асуудалда харюу үгтэнэгүй: хаана, ямар зонодо, ямар аргаар хэрэгтэй хэмжээнэй тэжээл абтахаб?

Хүдөө ажахын органуудай хүдэлмэрилэгшэд олон ушарта сабшалан, бэлшээри һайжаруулха зорилгые түрүүшын ээлжээндэ табина. Энэ хэрэгтэ ехэ хэмжээнэй минеральна утэгжүүлгэ зорюулхые дурадхана. Энээнииень зүбшөөжэ болохогүй байна. Тэжээл абалгадаа сабшалан һайжаруулха хэрэгтэ түшэглэхэ гээшэ, урдань хэлсэдэгэй ёһоор, бурхан юу үгэнэб гэжэ хүлеэхэ ябадал болоно. Иимэ замда бидэнэр орожо шадахагүйбди. Газарайнгаа гектар бүхэниие эрхим һайнаар хэрэглэжэ, тэжээл абаха хэрэгтэй.

Нүхэдүүд, ойрын жэлнүүдтэ сабшалан болон бэлшээридэ хэрэгтэй болохо соонь минеральна утэгжүүлгые хүсэдөөр үгэжэ шадахагүйбди гэжэ зүбөөр ойлгохо хэрэгтэй. Харин сабшалангаа һайжаруулха, хужар ехэтэй болгохогүйн тулада избёосхөөр утэгжүүлхэ хэрэгтэй, харин байн байн энээнэй тулада минеральна утэгжүүлгэ үгэдэг болохобди. Хэрбээ энэ гэһээр сабшалан һайжаруулгаһаа бидэнэр хүдэлмэреэ эхилээ һаа, бодолгүй эзэд, хүтэлбэрилэгшэд байха һэмди.

Мүнөө гол юумэн гэхэдэ, хахалагдадаг газарһаа эрхим һайн үрэ дүн туйлаха хэрэгтэй.

Эгээн лэ ехэ аша үрэ үгэдэг тон үнэтэ ургамалнуудта минеральна утэгжүүлгэ хамагай түрүүндэ зорюулха хэрэгтэй болоно. Зүбөөр энэ хадаа сабшалангайнгаа газар орхижорхихо гэһэн удхатай бэшэ гэжэ дабтажа хэлэнэб. Гэбэшье энэ хэрэгтэ тодорхойгоор хандаха шухала. Латви, Литва болон Эстониие абаад үзыт. Мүн лэ тэндэ кукуруза, бобы, саахарай свёкло тэжээлдэ гол түлэб хэрэглэгдэдэг байха юм. Зүгөөр тэндэ бэлшээри бага бэшэ үүргэ дүүргэдэг. Хэдэн жэлэй урда тээ бии Эстони болон Латвида ябахадаа, имагтал бэлшээри болгон хэрэглэхээр тиимэ бишыхан хэмжээнэй газарнуудые би хара-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн түгэсхэлэй үгын үргэлжэлэл

(Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

һан байнаб. Иимэ участок дээрэ үбһиеншье сабшажа абахань бэрхэтэй. Иимэ участогуудые үнеэдэй «сабшахын» тулада загон загондо хубаарилаад, малай бэлшээридэ хэрэглэбэл эгээн лэ таарамжатай байха гээшэ.

Тиибэ яабашье, бэлшээридэ хэрэглэхын тулада минеральна үтэгжүүлгэ оромнай мүнөө үгэжэ шадахагүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын гол продуктнуудые үгэдэг оробһото ургамалнуудта, кукуруза, саахарай свёкло болон хлопогто минеральна үтэгжүүлгэ хэрэгтэй байна.

Тэжээл бэлэдхэн абалгада зоно бүхэн өөһэдынгөө газарай хүрьһэнэй, сагай уларилай болон бусад эрхэ байдалые хараадаа абан ондо ондоогоор хандаха ёһотой.

Тэжээлдэ хэрэглэгдэдэг оробһо тариалай зүйл болон бусад тэжээлые юунһээ абадаг байһанаа зоно бүхэнэй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мэдэдэг байхань шухала. Энэнь нэгэ зонодо кукуруза, намарай ешмээн, горох, бусадшье ургамалнууд байжа болохо. Нүгөөдэ зононуудта кукуруза, хабарай ешмээн, горох, викэ, люпин байжашье шадаха.

Шэмэтэ тэжээл ургуулан абалга эмхидхэлгэдэ мүн лэ иимэ ушарые хараадаа абаха хэрэгтэй. Нүхэдүүд, энэ хадаа һайса бодомжолжо үзэхөөр асуудал болоно.

Кукурузын, саахарай свеклын, бобово тарианай үндэр баян ургаса абангүйгөөр адууһа малаа тэжээлээр хүсэд хангахын аргагүй. Энэ хадаа мал ажалдахи гол шухала хэрэг болоно.

Энэ жэлэй намар Геническдэ намтай уулзаһан нүхэдүүд эндэ байлсана ёһотой даа. Краснодар болон Украинын урда талын хубида аяншалха үедэмни олон һонирхолтой уулзалганууд болон хөөрэлдөөнүүд болоо һэн. Тэдээндэ эрдэмтэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, колхозуудай түрүүлэгшэнэр, үйлэдбэриин түрүүшүүл хабаадалсадаг байгаа. Геническэ район — Украинын эгээн лэ гандуу районуудай нэгэн юм. Энэ жэлдэ тэндэ кукурузын бага ургаса абтаа, теэдшье юрэ хуурай һалхинай болодог дээрэһээ тэндэ үндэр ургаса абаха ушар үсөөн байдаг. Мүнөө жэлдэ районой колхозууд силостэ хэрэглэгдэхэ кукурузын гектар бүриһөө оройдоол 100 шахуу центнер эшэ набша абаа. Геническдэхи нүхэдүүдтэй хөөрэлдэхэдөө, ондоо ургамал тарияа һаатнай дээрэ бэшэ гү гэжэ тэдэндэ би хэлээ һэм. Тэдэнэр намда иигэжэ харюусаа. Силостэ хэрэглэгдэхэ кукуруза тарихаяа болёо һаа, үнеэдээ һолоомоор эдеэлүүлхэ ушартай болохобди, юуб гэхэдэ, ондоо тэжээл абаха арга боломжо байхагүй. Тиимэһээ энэ зонодо силосэй кукурузаһаа абтаһан гектар бүриин зуун центнер ургаса тэжээлэй единицэдэ оруулжа тоолохо болоо һаа, бусад бүхы ургамалнуудайхида орходоо ехэ ургаса боложо үгэнэ.

Геническын нүхэдэй иимээр хандалгые би һайшааһан байнаб. Тэдэнэр элдэб тарианай ургамалнуудые жэшэжэ үзөөд, ажал хэрэгтээ бодолтойгоор хандана. Би тэдэнтэй һаналаа нэгэдэхэ байнаб.

Газар уһалха хүдэлмэри өөһэдынгөө хүсөөр эмхидхэһэн, кукурузын тогтууритай һайн ургаса абадаг болоһон «Кубанец» совхозой дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхыень манай урда зүгэйхидтэ—украинецуудта, ростовойхидто, молдавиинхидтэ һанамжалан дурадхажа болохо байна. Энэ дүй дүршэлые урда зүгэй зонын колхоз, совхоз бүхэн хэрэглэжэ шадаха. Хаа хаанагүй шахуу гол горхые гү, али һаба жалгые хаажа, хабарай болон намарай уһа суглуулжа тарианай газар уһалха хүдэлмэри эмхидхэжэ болохо байна.

Тарианай газар уһалха талаар мүн лэ дүршэлтэй болоһон Херсонско областиин «Нове життя» колхоздо бидэнэр хүрөөбди. Эндэ 100 шахуу гектар хэмжээтэй багахан талмай уһалагдадаг байна. Зүгөөр энэ зуун гектар уһалагдадаг газарта үтэгжүүлгэ оруулаад байгаа һаа, гандадаг зонын 500—600, мүн мянганшье гектар уһалагдадаггүй газартай тэнсүү боложо шадахал.

«Нове життя» колхоздо уһалагдадаг участок дээрэ оньһожоруулагдаһан звеногой звеньевой нүхэр Романюкай ургуулһан кукуруза бидэнэр хараабди. Тэрэнь ой шэнги үндэрөөр харагдажа байгаа һэн. Нүхэр Романюк эндэ байлсана ёһотой даа.

Һууриһаа. Эндэ байна гэлдэнэ.

Н. С. Хрущев. Хаана байнаб?

А. И. Романюк. Эндэ, Никита Сергеевич!

Н. С. Хрущев. Нүхэр Романюк, кукурузын хэды шэнээн ургаса абанабта?

А. И. Романюк. 1962 ондо гектар бүриһөө 1064 центнер эшэ набша, 80,4 цетнер оробһо, энэ жэлдэ 900 центнер эшэ набша, 70—75 центнер оробһо абаһан байнаб. **(Альга ташалга).**

Н. С. Хрущев. Хараад үзыт, нүхэр Романюк газараа уһалхадаа гектар бүриһөө силостэ хэрэглэгдэхэ 1000 центнер кукурузын эшэ набша абана. Ондоо ямаршье тариан иимэ үндэр баян ургаса үгэхэгүйл. Кукуруза ургуулгаар эгээн лэ иимэ дүй дүршэлые, маанад оролдосотойгоор дэлгэрүүлхэ зэргэтэйбди. **(Альга ташалга).**

Силостэ хэрэглэгдэхэ кукуруза ургуулан абаха тухай хэлэхэдээ, энэ ургамалда һулаар анхарал табидаг болоһонойнь түлөө Москвагай областьдохи нүхэдые шүүмжэлхые хүсэнэб. ЦК-гай олон гэшүүдэй мэдэдэг, нэгэ колхозой жэшээ дээрэһээ энээние харуулха хүсэлэнтэй байнаб. Юуб гэхэдэ, хэдэн жэлэй урда тээ бидэнэр энэ колхозой поли дээрэ гараһан, тэндэ тон һайнаар ургуулагдаһан кукуруза хараһан байгаабди. Кукуруза тон утаар ургаһан байгаа. Хазаар морёор ябаһан колхозой түрүүлэгшэ ой шэнги кукурузын саана ороходоо харагдахаяа болидог һэн.

Мүнөө жэлдэ энэ колхоздо кукурузын тарилгын тон муугаар хэгдэһэн дээрэһээ, тэрэниие хараханшье һанаа зоборитой байгаа. Энэ ажахын жэшээ хадаа ажал хэрэгэй амжалтые газар бэшэ, сагай уларил бэшэ, харин хүнүүд шиидхэдэг, тэдэнэй шадабари шиидхэдэг гэжэ үнэмшэсэтэйгөөр харуулжа үгэнэ.

Кукуруза тарижа ургуулха шадабариие шудалха хэрэгтэй, тинхэдэ энэ ургамал ажахын баялигай эшэ үндэһэн боложо үгэхэ. **(Альга ташалга).**

Тэжээл бэлэдхэн абаха гээшэ шухалын шухала зорилго болоно. Тэрэниие зоно бүхэндэ шадамараар шиидхэхэ хэрэгтэй. Жэшээ болгон Белоруссиие абаад үзэгты. Мүнөө үедэ республика дотор гектар бэлшээри 4 центнер тэжээлэй единицэ үгэдэг. Ондоо ургамалнууд хэды шэнээн тэжээлэй единицэ үгэнэб?

300 центнер буурсагтай эшэ набшын хуряагдаа һаа, гектар кукуруза—60 центнер тэжээлэй единицэ үгэдэг.

250 центнер ургасатай гектар саахарай свёкло	— 85 центнер тэжээлэй единицэ.
140 центнер ургасатай гектар хартаабха	— 49 центнер тэжээлэй единицэ.
200 центнер ургасатай гектар морковь	— 36 центнер тэжээлэй единицэ.
200 центнер ургасатай гектар горохой эшэ набша	—32 центнер тэжээлэй единицэ.
150 центнер ургасатай гектар вико-обёосой холисо	— 24 центнер тэжээлэй единицэ.

Гектар бүриһөө эгээн лэ ехэ хэмжээнэй тэжээл үгэдэг тиимэ ургамалнуудта хамагай түрүүн үтэгжүүлгэ зорюулха хэрэгтэй гэжэ эли боложо үгэнэ.

Белоруссиһаа би һаяхан бэшэг абааб. Бэшэгэй автор, кукурузын талаар селикционер нүхэр Тишков иигэжэ бэшэнэ: «Энэ жэлдэ Белорусиин газар дээрэ, Минскэ областиин Червенковско райондо ургуулагдаһан «полесская» гэжэ шэнэ сортын кукурузын буурсагуудые танда эльгээбэб. 12 гектар талмай дээрэһээ гектар бүриин 73 центнер хуурай оробһон ургуулан абтаа».

Иимэл хэрэгтэ минеральна үтэгжүүлгэеэ зорюулха хэрэгтэй!

Шениисэ болон кукуруза бүри элбэгээр абадаг болохо хэрэгтэ ЦК-гай Пленумдэ бэлэдхэлэй үедэ, мүн Пленум дээрэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Энэ һайн гээшэл даа.

Зүгөөр тус зорилгые шиидхэхэ тодорхой замые зарим нүхэд зүбөөр ойлгоногүй. Жэшээлхэдэ, Украинын хэблэлдэ материалнууд толилогдоһон байха юм. Хэрбээ силостэ хэрэглэхын тулада кукурузые июлиин эсэстэ хуряагаад байгаа һаа, кукурузын һүүлээр шэниисэ тарижа болохо гэжэ тэдээн соонь баталан хэлэгдэһэн байха юм. Зүгөөр энэ ургамалые һайн мэдэдэг хүн бүхэн иигэжэ хэлэхэл. Июлиин эсэстэ кукуруза эгээн лэ түргэнөөр ургадаг, буурсагладаг, хүсэ орожо эхилдэг. Теэд энэ үедэнь тэрэниие юундэ сабшажа байха юм?

Шэниисын үндэр ургаса абахын тулада эрхим арга боломжо олохо тухай эрдэмтэд, бодото ажал хэгшэд мүнөө үедэ һанаагаа табидаг. Олон үнэтэ дурадхалнууд оруулагдадаг, манай селекционернүүдэй бии болгоһон эрхим сортнууд һайшаан дурадхагдадаг. «Безостая-1» гэжэ сортын шэниисэ бии болгоһон нүхэр П. П. Лукьяненко эндэ тон һонирхолтой үгэ хэлээ. Нүхэр В. Н. Ремесло Пленум дээрэ үгэ хэлээгүй, зүгөөр тон һайн ургаса үгэһэн «мироновская-808» гэжэ шэнэ сортын шэниисэ байгуулхадаа, тэрэ тон һайн юумэ хээ гээшэ.

Газарай хүрьһэ элдүүрилхэ шэнэ арганууд һанамжалан дурадхагдана. Шэниисын зарим хубиие хара болон сэбэр паарта тариха тухай нилээд ехээр хэлэгдэдэг байха юм.

Жэшээлхэдэ, шэнэ газар тухай хэлэгдээ һаа, энэнь зүбшье байжа магад даа. Шэнэ газар элдүүрилһэн районуудта газар тариалан эрхилхэ тусгаар гурим зохёогдоһон байха ёһотой. Тэндэ пааргүйгөөр газар тариалан эрхилхэ бэрхэтэйшье байжа болохо. Ондоошье гандадаг районуудта зарим хэмжээнэй паартай байха хэрэгтэшье байжа магад даа. **(Альга ташалга).**

Зүгөөр шииг ехэтэй газартай зонодо, жэшээлхэдэ, Украинын ой модото тала, Хойто Кавказ гэхэ зэргын районуудта паартай байхыень һанамжалан дурадхаха гээшэ тад ондоо асуудал болоно..

Сэбэр болон хара паар гэдэгүүдэй усадхагдаһан шиигтэй газартай зонын олон районуудта газар бүри һайнаар, бүри ашаг ехэтэйгээр эдлэгдэнэ гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Гандуушье районуудта хара паар хэрэглэхэ талаар мэргэжэлтэд нэгэн һаналтай болоодүй байһаар. Жэшээлхэдэ, Херсонско областиин Геническэ райондо нэгэ заримашуулынь хара паар хэрэггүй гэжэ хэлэдэг, нүгөөдүүлынь — зурууд хоорондоо 210 сантиметр зайтайгаар, тайлбарилан хэлэбэл, сеялкын багтажа гарахаар, кукуруза тариха хэрэгтэй гэжэ мэдүүлдэг. Энэ ушарта колхоз кукурузын гектар бүриһөө 20—25 центнер кукурузын оробһо хуряажа абаха, тиихэ мүртөө хара паартай байха болоно. Юуб гэхэдэ, кукурузын зурууд хоорондын зай зунай турша соо элдүүрилэгдэдэг байха юм.

Украинын ой модото талын зонын түлөөлэгшэ — колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Кавун эндэ үгэ хэлээ. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг колхоздо нэгэшье гектар сэбэр паар үгы юм. 1962 ондо колхознигууд дунда зэргээр бүхы оробһото тарианай гектар бүриһөө 42,1 центнер, тэрэ тоодо кукурузын — 1000 гектар талмай дээрэһээ га бүриин 71,2 центнер оробһо, саахарай свеклын — 301 центнер, горохой — 34 центнер ургаса гектар бүриһөө хуряажа абаа.

Нүхэр Кавун намарайнгаа ургамалнуудые хаана таридаг юм? Горохой, кукурузын һүүлээр таридаг. Тэдэнэй һүүлээр намарай шэниисэ тарихада эгээн лэ таарамжатай байдаг.

Курска областиин Калиновка тосхоной колхозые абаадшье үзыт. Шиигтэй газартай зонодо сэбэр пааргүйгөөр газараа эдлэхэдэ бүри ехэ ашагтай байдаг гэжэ Украинын болон Россин Федерациин бусад олон ажахынуудай дүршэл шэнгеэр, энэ колхозой арбан жэлэй дүршэл харуулжа үгэнэ.

Сэбэр болон ээлэгдэһэн паарай хэр зэргэ ашагтай байһыень колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Грачев иимээр тодорхойлон тоолоһо үзэһэн байна. Ээлэгдэһэн паар дээрэһээ түрүүшын жэлдэ гектар бүриһөө горохой 25,8 центнер, хоёрдохи жэлдэ — шэниисын 35,4 центнер ургаса абтаһан байгаа. Бүхы дээрээ хоёр жэлэй турша соо гектар газар бүриһөө 61,2 центнер оробһо тариан хуряажа абтаһан байна бшуу.

Сэбэр паар дээрэ хэгдэһэн тарилгаһаа эгээн лэ үһээтэй һайн жэлдэ 30 — 35 гү, али һайл һаа 40 центнер, тайлбарилан хэлэбэл, нэгэ хахад дахин бага ургаса абажа болохо байна.

Нүхэдүүд, тиимэһээ тус зонодо сэбэр паарай экономическа талаараа таарамжатай байһанда этигэхэнь бэрхэтэй болоно.

Энэ асуудалда научна ёһоор хандадаг байха ёһотойбди: энэ хадаа экономическа ехэ аша үрэ, баян ургаса үгэдэг, эдэниие дэмжэхэ, бодото ажал дээрэ нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. Сэбэр паар теоретическэ талаараа һайнаар үндэһэлэн баримталагдадаг, харин бодото байдал дээрэ абажа харахада оробһо тарианай ургасые дооһолуулдаг байгаа һаань, иимэ гурим маанадта хэрэггүй гэжэ бидэнэр сэхэ хэлэхэ ёһотойбди. Карандаш барижа, экономическа талаар тооложо үзэлгэ эндэ зүб зүйтээдэ абтаха ёһотой, оробһо тариа, адуу малда хэрэгтэй тэжээл ехээр үгэдэг тиимэ гуримые би шэлэхэ байнаб гэжэ дахин дабтажа хэлэнэб. **(Альга ташалга).**

Теэдшье Калиновкада кукурузын һүүлээр таригдаһан «мироновская-808» гэжэ шэниисэ гектар бүриһөө 43,5 центнер ургаса үгэһэн байна.

Энэшье сэбэр паар һайн гэжэ харуулнагүй, юуб гэхэдэ, силостэ хэрэглэхын тулада таригдаһан кукурузын ургаса 550 гү, али 600 центнер болодог. Кукуруза хуряажа абаһанай һүүлээр таригдаһан «мироновская-808» гэжэ намарай шэниисэ 43,5 центнер ургаса үгөө. Энэл хадаа ашаг олзотой хэрэг гээшэ. Хэрбээ шэниисые сэбэр паар дээрэ тариһан байгаа һаа, колхоз гектар бүриһөө эдэ кукурузын 600 центнер эшэ набшые абангүй алдаха байгаа бшуу.

Тобшоор хэлэхэдэ, газар тариалан эрхилэлгын ногоо тарилгатай, сэбэр болон хара паар хэрэглэдэг гурбан политой гуримда бидэнэрэй гэдэргээ шэлжэн орохогүйн тулада энэ асуудалые бүри гүнзэгы һайнаар зүбшэн хэлсэхэ, али бүхы талаһаань бодомжолон тооложо үзэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө наука, техникын болон химиин ехээр хүгжөөд байһан үедэ газарай гектар бүхэнһөө эгээн лэ ехэ хэмжээнэй продукци бидэнэр абажа шадаха байнабди.

Энэ хэрэгтэ албадан захирха аргануудые хэрэглэжэ болохогүй. Эрдэмтэдтэй, практигуудтай зүбшэхэ хэрэгтэй, гол юумэн гэхэдэ, эрдэм ухаанай туйлалтануудта, түрүү ажахынуудай дүй дүршэлдэ түшэглэхэ хэрэгтэй.

Модото тала газартай зононуудта ажахые хайшан гээд эрхилбэл эгээн һайн байһые түрүү колхозууд харуулжа үгэнэ. Энэ хэрэгэй талаар манайда академик — нүхэр Кавунай хүтэлбэрилдэг колхоз бии гээшэ. Тэрэ ажал хэрэгээ иимээр табинхай гэбэл, колхоз шэниисын 34—35 центнер ургаса, кукурузын 71 үлүүтэй центнер оробһо хуряажа абадаг. Энэ ажахын жэшээһээ һургаал абаха хэрэгтэй, дүтэ шадарайнь колхоз, совхозуудые һургаха хэрэгтэй. **(Альга ташалга).** Тиихэдэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин иимэ академигүүд манайда, Советскэ Союзда олон юм. Тэдэниие үнэхөөрөөл урагшань дуудадаг замай залуургшад, оробһо тарианай ажахы болон мал ажалые дэбжээхэ зам гэрэлтүүлдэг прожекторнүүд болгохын тулада тэдэнэрые алдаршуулха хэрэгтэй, жэшээнүүд дээрэһээнь бусадые һургаха хэрэгтэй. **(Альга ташалга).**

Белогтой тэжээл бэлэдхэн абаха тухай ажаглалтануудые хэхэ хүсэлтэйб. Зарим хүдэлмэрилэгшэдэй хэлэһэн үгые шагнахадаа, статьянуудыень уншахадаа, синтетическэ белогууд тухайл һанамжануудые мэдэжэ абадаг байнабди. Харин синтетическэ белогуудые гаргалгые бидэнэр хүгжөөхэ ёһотойбди, хүгжөөхэшьебди. Нүхэдүүд, белок баянтай тэжээлэй ургамалнуудые элбэгээр таридаг болохо зорилгые бидэнэр ходоодо хараадаа абаха, тэрэниие мартаха ёһогүй байнабди. Синтетическэ белогуудые тэрэ хэбээрнь малда үгэжэ болохогүй. Тэдэнэр гол тэжээлдэнь нэмэлтэ бололсодог байна. Нүхэдүүд, тиимэһээ химиие хүгжөөгөөд байхадаа манай адуу малда хэрэгтэй тэжээл тухай оролдолго гаргахаяа болихобди, химиие хэрэглэн, белогтой бодосуудые, колбаса шэнги бэлэн продукт пробиркаһаа абахабди гэжэ бү һанагты. **(Зал соо шэмээтэй болоно, альга ташалга).** Нүхэдүүд, иимэ юумэн байжа шадахагүй.

Мал ажалда зорюулан, белогтой синтетическэ зүйлнүүдые Холбоото Штадуудта ехэ хэмжээтэйгээр гаргадаг гэжэ хэдэн хүнэй хэлэһэн үгэнүүд соо дурдагдаһан байна. Энэшье зүб даа. Зүгөөр Холбоото Штадууд 11 миллион гектарта соя таридаг гэжэ мартажа болохогүй. Дунда зэргээр гектар бүриһөө 17 центнер ургаса хуряагаа һаа, Америкэ 19 миллион тонно соягой бобы хуряажа абана бшуу. Тоһониинь эдеэ хоолдо болон техническэ хэрэглэмжэдэ зорюулагдана, харин тэрэнэй жмых мал ажалда хэрэглэгдэдэг байха юм.

Бидэнэр горох, соя, викэ, люпин, люцерн мүн лэ ехээр тарижа, патока болон жмыгыень мал ажалай хэрэглэмжэдэ зорюулха ёһотойбди.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бүри элбэгээр абаха ехэ программа бидэнэр хараалнабди. Хэрбээ газарай гектар бүхэнэй эгээн лэ ехэ ашагтайгаар эдлэгдээд лэ байгаа һаань, энэ программые бэелүүлжэ болохо байна.

ЦК-гай Пленум дээрэ минии абаһан нэгэ тэмдэглэлдэ түгэсхэлэйнгөө үгэ соо харюусахые хүсэнэб. Тус тэмдэг иимэ удхатай:

«Нүхэр Хрущев, СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын наукатай, ЦК-тай холбоотой байхын, хүнүүдэй замдаа сагаа гээхэгүйн, бэеэ зобоохогүйн тулада энэ министерствые Москвагай дачаһаа, «Санаториһоо» Москва, Орликов, 1/11-дэ асарха тухай асуудал танай шиидхэхэ саг тулажа ерээ бэшэ гү. Һанаад үзыт. Министерствын хүдэлмэрилэгшэ бүхэн гэдэргэ руугаа 60 километртэ ябажа, дүрбэн часаа гээнэ, тиигээд долоон часай турша соо оролдосотой шангаар ажаллана. Жэлэй эсэс хүрэтэр Таниие бодолтой шиидхэбэри гаргаха бэзэ гэжэ найданабди. **(Зал соо шэмээтэй болоно).**

Хүдөө ажахын министерствын хүдэлмэрилэгшэ Яблонский».

Тэмдэг соо анхарал хандуулхаар асуудал табигдана. Энэ асуудалые Хүдөө ажахын министерствын бусадшье хүдэлмэрилэгшэд табидаг юм. Энээн тушаа бидэнэр һанамжануудаа мэдэлсэһэн байгаабди.

Яахадань, Хүдөө ажахын министерствые городһоо гаргажа, газар тариаландань дүтэлүүлхэ гэһэн шиидхэбэри Центральна Комитет, Министрнүүдэй Совет гаргаһан байгааб гэжэ хамагай түрүүндэ хэлэхые хүсэнэб. Хүдөө ажахые хүтэлбэрилгын һүүлэй жэлнүүдтэ шэнэдхэн хубилгагдаһан дээрэһээ, бидэнэр иимэ юумэ хэһэн байгаабди. Бүхы захиргаанай болон худалдаа наймаанай талаар Хүдөө ажахын министерствын урда тээнь дүүргэдэг үүргэнүүд ондоо органуудта дамжуулан үгтэһэн байха юм. Урдань Хүдөө ажахын министерство үтэгжүүлгэ болон машинануудые наймаалдаг, алба захиргаанай хүдэлмэри дүүргэдэг байгаа.

Иимэ байдал олон жэлэй турша соо үргэлжэлһэн юм. Үнэндөө министерствын бүхы хүдэлмэрилэгшэд үглөөгүүрһээ эхилэн, һүни хүрэтэр элдэб организацинуудаар ябадаг, зүблөөнүүд болон заседанинуудта хабаададаг байгаа бшуу. Өөһэдтөө сэхэ хамаатай уялгануудые дүүргэхэ саг тэдэндэ тон багаар үлэдэг һэн.

Хүдөө ажахын техникэ худалдаха үүргэнь Хүдөө ажахын министерствэһээ «Союзсельхозтехникэ» гэжэ тусхай органдо мүнөө дамжуулан үгтэнхэй. Энэ нэгэдэлэй түрүүлэгшэ нүхэр А. А. Ежевский Пленум дээрэ үгэ хэлээ, тэрэ өөрынгөө хэрэг мэдэдэг. Бидэнэр хүдөө ажахын машинануудые үшөөл наймаалнагүйбди, тэдэниие наймаалха хэрэгтэй. Харин энээнэй түлөө А. А. Ежевский зэмэтэй бэшэ гэжэ һанаха байнаб. Энэ талаар дутуу дунданууд үшөөл олон. Олон ушарта бодото хэрэглэмжые хараада абангүйгөөр заводуудһаа машинанууд эльгээгдэдэг. Энэ юундэ хүргэнэб? Станцида машинануудай асарагдаха, түмэр замшад эдэ машинануудые буулгадаг, заримдаа сэхэ харгын хажууда табяад орхидог. Тэдэнь машинын ээдэй олдохо хүрэтэр, тэндээ хэбтэдэг юм. Тиигээд агрегадые бүхы дээрэнь ээдынь абаашадаг байна. Ондоо ушарнуудта хэн нэгэн гайкануудынь мушхажа, машинын зарим нэгэн хубиие абаад, һанагаа амардаг байха юм.

Манай заводууд колхоз, совхозуудай захилаар машинануудые бүтээхэ, харин «Союзсельхозтехника» колхоз, совхозуудай болон промышленна предприятинуудай хоорондо зууршалга хэгшэнь байха зэргэтэй. Мүнөө нэгэтэ бэшэ иимэ ушар тохеолдодог: машина бүтээгээд тэрэнээ колхоздо гү, али совхоздо эльгээдэг юм. «Энэ машина маанадта хэрэггүй» гэжэ тэндэнь мэдүүлдэг байха юм. Тиихэдэ заводто иигэжэ хэлэдэг: бидэнэр машина бүтээгээбди, машиные заводто үни байлгаһанай хэрэггүй, захилайнь ёһоор тэрэниие ябуулдаг байнабди. Машина бүтээлгын түлөө, хэрэгтэй бологшодтонь тэрэниие эльгээлгын түлөө хэнэйшье харюусалгатай байдагыень заримдаа олохонь бэрхэтэй байдаг.

Нүхэдүүд, иимэ дутуунуудые эсэслэн зайсуулха хэрэгтэй. Колхозуудта техникэ худалдалгые эмхидхэхэ тухай асуудалда би иигэжэ ябууд тогтобоб.

Урдань Союзай Хүдөө ажахын министерствын эрхилдэг байһан хүдөө ажахын үйлэдбэри, түсэблэлгые абаад үзэел. Мүнөө энэ хэрэг республикануудта дамжуулан үгтэнхэй. Тэрээнһээ гадна, ССР Союзай Госпланай дэргэдэ хүдөө ажахын таһаг бидэнэр байгуулаабди, тэндэ эдэ асуудалнуудые өөрынгөө хэрэг мэдэдэг нүхэр Н. П. Гусев эрхилжэ байдаг.

Тиимэ болохолоороо, хүдэлмэринингөө энэ хубиһаа Хүдөө ажахын министерство сүлөөрһэн байна. Союзна республикануудта энэ хэрэгые Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствэнүүд эрхилдэг юм. Тиимэ болохолоороо, СССР-эй Госпланай болон союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй түсэблэлгын ёһоор хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүтэлбэри мүнөө бэелүүлэгдэдэг байна.

ССР Союзай Хүдөө ажахын министерствын дүүргэхэ ямар үүргэ үлөө гээшэб? Хүдөө ажахын эрдэм ухаанай асуудалнуудые һайнаар шиидхэхэ, тэрэнэй туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гээшэ министерствын дүүргэхэ гол үүргэ болоно. Хүдөө ажахы үйлэдбэриин тон орёо һалбари болоно. Тиихэдэ юушье ойлгодоггүй аад, хүдөө ажахын продуктнуудые хэрэглэдэг хүн бүхэн, хүдөө ажахые мэдэдэгби гэжэ өөрыгөө тоолодог, тиимэһээ хүдөө ажахые хүтэлбэрилжэ шадахаб гэжэ тоолодог байха юм.

Жэл ерэхэ тудам манай эрдэм мэдэсэ дээшэлнэ, зүгөөр хүдөө ажахын үмэнэ улам бүри орёо зорилгонууд табигдана. Тиимэһээ хүдөө ажахын үйлэдбэри бүри һайнаар хүтэлбэрилэгдэдэг болохо ёһотой.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие бүри һайнаар хүтэлбэрилдэг болохын тулада СССР-эй Хүдөө ажахын министерствые тэрээндэ таатай бэшэ алба захиргаанай үүргэнүүдһээ сүлөөлхэ, мүн научна шэнжэлэлгын институдуудые, туршалгын томо томо станцинуудые хүтэлбэрилхын тулада хүдөө ажахын эрдэм ухаанай, туршалгын хүдэлмэринүүдэй асуудалнуудта министерствын гол анхаралые хандуулха шухала гэжэ мэдэрэгдэһэн байгаа. Министерство бүхы станцинуудые хүтэлбэрилхэгүй, юуб гэхэдэ, зарим туршалгын станцинууд үйлэдбэриин управленинүүдтэ бии байдаг гээшэ.

Иимэ шэнэ үүргэтэй болоһон дээрэһээнь СССР-эй Хүдөө ажахын министр болон министерствын хүдэлмэрилэгшэдэй Москвада Садово кольцодо шэбээлжэ һууханиь таарамжагүй гэжэ мэдэрэгдэһэн байгаа. Тэдэнэр эндэ городто туршалгын ямар хүдэлмэри хэжэ шадаха гээшэб? Энэ хадаа министерствын аппарадай хуушанай хүдэлмэрилэгшэдэй ажал ябуулгада бэрхэшээл тохёолдуулаа гэжэ би ойлгоноб. Хүдөө ажахын министр нүхэр Воловченко энээн тухай намда хэлээ һэн. Хөөрэлдэхэдөө би иигэжэ хэлээ һэм. Хүдөө ажахын министерство урдынгаа хэбээр маанадта хэрэггүй, министерствын шэнэ үүргые дүүргэхэ талаар Москвада хүдэлмэрилхэ аргашьегүй гэхээр, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ талаар урдынь үүргэнүүдые дүүргэхэ талаар манайда респу[...]канска министерствэнүүд [...] тэдэнэр СССР-эй Госпл[...]тай, ЦК-гай хүдөө ажа[...] таһагтай хамта хүдөө а[...]хын үйлэдбэриие бүри то[...]хойгоор эрхилнэ. Харин [...]дөө ажахын министртэ х[...]ходхые хүсэдэг, тэрэниие [...]тэйнь ерэхые дуудадаг гү, [...]орлогшонорыень, минист[...]ствын хүдэлмэрилэгшэ[...] элдэб янзын заседани[...] болон зүблөөнүүдтэ байл[...]эрилтэ хэдэг олон хүдэ[...]рилэгшэд түбэй элдэб орг[...]зацинуудта бии байдаг [...]

Тиимэһээ би хүдөө ажа[...] министерствын хүдэлмэри[...]шэдые элдэб эмхи зургаану[...]та дуудаха ябадал хор[...] тэдэнэртэ эрдэм ухаанай [...]лаар хүдэлмэрилхэ арга о[...]хо гэжэ ЦК-гай Презид[...] дээрэ хэлээ һэм. Хэрбээ ш[...]да министрэй хэрэгтэй һа[...]ши Министерствын ажахы [...]тор тэрээндэ ошыш. Хү[...] ажахы дотор ажал хэрэ[...] ямараар ябажа байһан[...] хүдөө ажахын эрдэм ухаа[...] ямараар хүгжэжэ байһан[...] үйлэдбэридэ тэрэнэй туйл[...]тануудай ямараар нэбтэ[...]лэгдэжэ байһаниие эгээл [...]дэ һайнаар мэдэжэ бол[...] байна ха юм.

Нэн түрүүндэ газарта ду[...]тай байдаг дээрэһээнь би [...]дөө ажахын министр нү[...] Воловченкые хүндэлдэг б[...]наб. Министерствын му[...]шаһан туршалгын ажахые [...] хүн нэгэ жэлэй турша соо һ[...]жаруулаа.

Урдань хэрэглэгдэдэг [...]һантай сасуулхада, минера[...]на үтэгжүүлгэнүүд баг[...] хэрэглэгдэжэ, тус ажахы [...]тор ургасань хоёр дахин [...] болоо, малайнь ашаг ш[...] дээшэлээ. Энэ хадаа ми[...]ральна үтэгжүүлгын сэн[...]дэдэг, үйлэдбэриие һайн[...] табижа шададаг минис[...] иимэ хүн гээшэ. Иимэ [...]нистртэ хүнүүд ерэхэ ба[...] энэ хүн газар дээрэ юу, [...]шан гэжэ хэхэ хэрэгтэй [...]һаниие хэлэжэ үгэхэ, хар[...]жа шадаха байна бшуу. Ху[...] ажахын министерствын ям[...]шье хүдэлмэрилэгшэдэ и[...] эрилтэ табиха хэрэгтэй.

Тимэһээ, нүхэр Яблонс[...] хэрбээ та үнэхөөрөө х[...] ажахыда дуратай һаат[...] өөрынгөө мэргэжэлдэ дур[...] һаатнай, министерствын б[...]даг газарта, Михайловск[...] тосхон дотор танда байра [...] хэ. Тиихэдэнь, танда Моск[...] ябаһанай хэрэггүй болохо, т[...]най бэшэһэнэй ёһоор, хар[...] замда бэеэ муудхаахаяа [...]лихо байнат. **(Альга та[...]га).**

Газарһаа холо байгаад, х[...]дөө ажахын эрдэм ухаае х[...]тэлбэрилжэ болохогүй. И[...] жэшээ харуулхамни. Хэд[...] жэлэй урда тээ би Амер[...] ошоо бэлэйб. Хүдөө ажах[...] эрдэм ухаанай түб газар[...] намда харуулха гэжэ шин[...] һэн. Энэнь нэгэ доро эр[...] ухаа хүтэлбэрилхэ талаар [...] министерствын управлени[...] байгаа. Энэ түб газарынь х[...]на байнаб? Вашингтондо г[...] Үгы. Энэнь Вашингтонһоо х[...]дэн арбаад километрэй газ[...]тахи Белтсвиллдэ бай[...] США-гай газар тариалан[...] министр, тэрэнэй хүдэлм[...]лэгшэд Вашингтондо бэ[...] харин тэндэ, газар дээрэ [...]дэм ухаанай туйлалтануу[...] харуулаа, ургасанууд бо[...] мал дээрэ хэгдэһэн элдэб т[...]шалганууд харуулаа бэл[...]

Энэнь яһалашье ойлгосот[...] Бодото дээрээ эрдэм ухаае х[...]тэлбэрилхые хүсэһэн хүн [...]зарһаа таһарха ёһогүй.

Хүдөө ажахын министер[...]вын хүдэлмэрилэгшэд ин[...] үнэн зүйлые ойлгохоёо боли[...]роо бултандаа албан хой[...] болошоо гэжэ һананагүй[...]

Эрдэм ухаагүйгөөр хү[...] ажахые манай һанаһан х[...]жээндэ эрхилжэ болохог[...] Эрдэм ухаае хүгжөөхэ, эрд[...]тэдые хүмүүжүүлхэ шухал[...] Зүгөөр тиихэдээ эрдэмтэн ту[...]шалга хэнгүйгөөр хүдэлмэр[...]жэ шадахагүй байна гэжэ [...]наха хэрэгтэй. Хүдөө ажах[...] эрдэм ухаанай туршалгану[...] хаана хэгдэжэ болохо байна[...] Газар дээрэ хэгдэжэ боло[...] байна. Юрэнхыдөө хүнүүд г[...]зарһаа таһаржа болохог[...] Илангаяа хүдөө ажахын э[...]дэм ухаа эрхилдэг хүнүүд г[...]зарһаа таһаржа болохогүй.

Нүхэр Яблонский, тан[...] минии харюу иимэ бай[...] **(Альга ташалга).**

Урдань бидэнэр ВАСХНИ[...]ай президент М. А. Ольша[...]скиин гуйлтада буулта хэж[...] Академиин президиумые Мо[...]вада байлгаха гэһэн зүбш[...] үгэһэн байхабди. Академ[...] гэшүүд сэхэ газар дээрэ, по[...] дээрэ, фермэнүүд дээрэ хүдэ[...]

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

БУРЯАД ҮНЭН
2-дохи нюур
1963 оной декабриин 17.

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн түгэсхэлэй үгын үргэлжэлэл

(Эхиниинь 1—2-дохи нюурнуудта)

нэ, гансал сессидэ Моск- суглардаг юм гэжэ нүхэр шанский өөрынгөө гүйл- ундэһэлһэн байна. Сес- үедэ Академиин прези- тэй тэдэнэрэй уулзаха хэ- арана гэдэг һэн. Тиимэ- нүхэр Ольшанскиин һа- ар, Академи Москвада хан аппарадтай байха й болоно. Туршалгын нууд дээрэ эрдэмтэдтэй емиин президиумэй уул- шадаха байгаашье һаань, румэн иимэ байжашье ма- (Альга ташалга).

дэм ухаан Москвahaa хо- е амжалтатайгаар хүгжэ- шадаха байна. СССР-эй ануудай академиин фи- Сибирьтэ байгуулха ту- асуудал хэдэн жэлэй урда партиин ЦК-да академик . Лаврентьев болон бусад мтэдэй табиһаниие һана- Энэнь Москвahaa холо, эр орондомнай хэды хэ- эй байгаа гээшэб! Сибирь- арагдашагүй ехэ баяли- бии. Тэдэниие арадай аша да хэрэглэхэ шухала. Си- тэ байгуулагдаһан инсти- уд энэ уг зорилгодо юун- шье үлүүгээр харюусаха аниинь тон элитэ. Мүн мтэдшье Сибирьтэ ошоо. өө тэндэ бүхэли хото ур- гараа. Тиин ямар хото гээ- —эрдэм ухаанай түб га- мүн. Энээгээр бүхы оро- й омогорхонол!

дөө ажахын эрдэм ухаа- хүдэлмэрилэгшэд илан- газар тээшэ эрмэлзэхэ ой. Хара хүрьһэтэбэшэ рай хүдөө ажахытай та- саха хэрэгтэй болоходонь, Горки Ленинскдэ Т. Д. сенкэдэ ошодогби. Тэндэ аха, дуулаха юумэн бии. эгэтэ бидэнэр Централь- Комитедэй Президиумэй ы составаар нүхэр Лысен- э ошожо, тэрэнэй ажахы, инууд, фермэ дээрэ хэдэн соо байгаа һэмди. Бидэ- тэндэ ехэ хангалта абаа эйбди. Москва шадарай р дээрэ, энэ шабартай эһэн дээрэ Т. Д. Лысенко арһаа 500 центнер хүрэ- саахарай свёкло, 30—35 нер шэниисэ абадаг. Энэ а газар дээрэ эрдэм ухаа- хэһэн тодорхой юумэ гээ- (Альга ташалга).

үхэдүүд, бүхы ажал ябуул- дотороо парти, правитель- арадай жаргалта байдал жаруулха тухай, совет хү- дэй социальна болон куль- на хэрэглэмжые хангаха ай саг үргэлжын анхарал лдолго гаргадаг. Жэл ерэ- бүри манай орон дотор гэр ра, үхибүүдэй, культурно- һуудалай эмхи зургаа- д улам олоор баригдана, л, хубсаһан, арадай хэрэг- жын бусад олон зүйлнүүд м ехээр гаргагдана, хүнүү- культурна эрилтэнүүд улам дөөр хангагдана гэжэ со- хүн бүхэн өөрынгөө ажа- далай жэшээ дээрэһээ мэ- г байха юм.

идэнэр энэ талаар түйлаг- н юумээр омогорхонобди. айда хүнүүдэй улам урга- байгаа эрилтэнүүд зарим- үшөөл хүсэд хангагдана- Тиин бидэнэр улам ехэ э хэхэ хүсэлтэйбди, энээ- е хэхэшьебди. (Альга та- га).

нэ Пленумэй гол удхань гэхэдэ, химиин промыш- нностиин хүгжэлтын асуу- болон арадай жаргалта далай ургалта хоёр таһар- гүй холбоотой байна бшуу. сал материальна үнэтэ лнүүдые хүсэд хүрэхөөр туулжа, продукциин өөрынь е хямдаруулжа, манай об- тво арадай хэрэглэлэй эд анай рознично үнэ сэнгые даруулха замаар алхам маар урагшаа дабшаха, н хүлһэ дээшэлүүлхэ, тын фонднуудта оруулха иие ехэ болгохо арга бо- жотой.

алин хүлһэ жэгдэрүүлхэ, болгохо тухай асуудал га- саар, эд бараан тухай, эд анай тоо тухай асуудал дары табигдадаг байна. бээ эд бараанда орходоо н хүлһэнэй фондын ехэ аа һаань, ээлжээ хүлеэл- болохо, үнэ сэн ехэ болохо, мэдээжэ бусад үзэгдэл- бии болохо байна. Бул- аа миллионернүүд шэнги од, коробко зуруулай тү- мянган түхэриг түлэдэг ан жэлнүүдые бидэнэр рөөбди. Тиимэһээ салин һайжаруулхын, дээшэ- хын тулада шухала тоото араанай фонд байгуулха тэй. Эд бараа ехэ бол- гээшэ ажалай бүтээсэ дээ- үлһэнэй үндэһэ һуури нниитын үйлэдбэриин ур- най аша үрэ мүн гэжэ хүн

бүхэндэ элитэ. Эд бараанай ехэ дээрэһээ тагуудай нахиишоод байхадань, салин хүлһэнэй фондын хүрэхэеэ болёо һаань, тайлбарилан хэлэбэл, эд бараанай фонддо орходоо салин хүлһэнэй фондын бага болоо һаань, дуратай дурагүйшье һаа, салин хүлһэ дээшэлүүлхэ гү, али рознично үнэ сэн хямдаруулха хэрэгтэй болохо. Тиигэжэ тагууд дээрэ эд бараанай хэбтэнгүйгөөр, хэрэглэгшэдтэ хүрэхын тулада арад зоной худалдан абаха шадалые дээшэлүүлхэ зэргэтэй болоно. Энэ ушар арад зондо, манай гүрэндэшье ашагтай. Арадай аша хэрэгһээ ондоо аша хэрэг гэжэ Коммунис партида үгы байна бшуу. (Нэрьемэ альга ташалга.)

Энэ Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэ хадаа эд бараа ехээр үйлэдбэрилхэ арга боломжо байгуулха хэрэгтэ зорюулагдаха байна. Хэрбээ бидэнэр үйлэдбэриие жэл бүри ехэ болгожо, эд бараа ехээр гаргаа һаамнай, хэрбээ үйлэдбэри салин хүлһэнэй фондые саг үргэлжэ ахижа ябаа һаань, энэ ушар хадаа салин хүлһэ һайжаруулха, дээшэлүүлхэ гү, али рознично үнэ сэн хямдаруулха нүхэсэл болохо байна. Хэрбээ иимэ юумын болоогүй һаа, хэрбээ салин хүлһэнэй фонддо орходоо эд бараанай фондын бага байгаа һаа, һайн хүсэл оролдолгоһоо юуншье болохогүй. Энэ зүйл үзэг бэшэг мэдэхэ хүн бүхэндэ элитэ. Энээниие хүдэлмэришэд, колхознигууд, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд мэдэнэ. Энэ ушар хадаа олоһон салин хүлһэнһөө үлүү юумэ гаргашалжа шадахагүй бүлын жэшээ дээрэһээшье ойлгосотой болохо. Тус тус бүлэ соо гү, али колхозой ажахы доторхидо орходоо энэ асуудал гүрэн дотор шиидхэхэдэ орёо бэрхэтэй байна бшуу.

Манай орон дотор хүнүүдэй хэрэглэмжэ хэһэн ажалай тоогой, шанарай талаар хүн бүридэ түлэхэ гуримааршье, коммунизмын эхи заха гэжэ Владимир Ильич Ленинэй нэрлэһэн ниитын фонднуудааршье дамжуулан хангагдана.

Совет хүнүүдэй хэрэглэмжэ хангалгын алишье түхэл маягые тааруулан зохёолгын асуудалые гүнзэгыгөөр шэнжэлэн үзэхэ, зүбшэн хэлсэхэ хэрэгтэй. Салин хүлһэ ехэ болгохо замаар лэ, тайлбарилан хэлэбэл, хүн бүриин салин хүлһэ дээшэлүүлхэ арга замаар ябаха гээшэ гүбди, али ниитын фонднуудые арьбадхан ехэ болгохо тухай оролдохо, ниитын хэрэгсэлые фонднуудаар дамжуулан хангаха тухай оролдохо гээшэ гүбди? Жэшээлхэдэ, бүри мүнөө манайда больницанууд, һургуулинууд, һуралсалай газарнууд түлөөһэгүй, тайлбарилан хэлэбэл, эдэ эмхи зургаануудай туһаламжые, ниитын фонднуудые хэрэглэһэн хүн бүхэнэй түлөө гүрэн түлэнэ. Гүрэмнай социальна страхованиин фонднуудтай, пенсинүүдые түлэдэг байһаниинь мэдээжэ.

Совет хүнүүдэй жаргалта байдалые һайжаруулха тухай анхарал оролдолго гаргажа, бидэнэр саашадаа ямар замаар дабшаха ёһотой болоно гээшэбибди?

Хүнүүдэй ажалай түлөө материальна урмашуулга үгэдэг хоёр арга замые зүбөөр зохилдуулан табиха шухала. Ажалай түлөө хүн бүридэ түлэлгын, илангаяа бага, дунда зэргын салин абадаг хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ зохёон таарруулхатай хамта, манай орон дотор мүнөө үедэшье айхабтар ехэ үүргэ дүүргэдэг ниитын фонднуудай үүргэ, удха шанар ехэ болохо байна.

Зүгөөр хүн бүриин салин хүлһэнэй болон ниитын фонднуудай ехэ болохын тулада ажал хэхэ хэрэгтэй байһаниие бүхы хүнүүд ойлгоно. Пленум дээрэ һайн резолюци абаа һаа, дүүрээ гэһэн бүтэшэгүй юумэ баримталжа болохогүй. Үгы, материальна баялигуудые байгуулхын тулада һайнаар ажаллаха хэрэгтэй.

Нүхэдүүд, бидэнэр ажалһаа хэзээшье айдаггүй байгаабди, ажал хэхэеэ ходол оролдодог байгаабди. Юундэб гэхэдэ, ажал хэхэдээ илалтын һайн һайхан зүйлые мэдэжэ абадаг байгаа гээшэлди. Ажалгүйгөөр юушье бии болгохогүйш гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Хэбтэһэн хүн хээли алдаха, ябаһан хүн яһа зууха гэжэ арадай оньһон үгэ хэлэдэг. (Альга ташалга).

Манай хараа шугам элитэ, түсэбнай элитэ, Центральна Комитедэй Пленум дээрэ хараалагдаһан зам элитэ, тиихэдэ арад зомнай өөрынгөө партиие хүндэлдэг, сохом партиин хойноһоо ябаха, бидэнэрэй абаһан шиидхэбэриие бэелүүлхын тулада бүхы хүсэл оролдолгоёо гаргаха байха. (Нэрьемэ альга ташалга).

Хэрбээ салин хүлһэнэй хэмжээе дээшэлүүлхэ тухай хэлэхэ болоо һаа, нүхэдүүд, түрүүшын ээлжээндэ тон ойрын саг соо бидэнэр багшанарай болон врачнуудай салин хүлһэ һайжаруулха ёһотой байнабди. (Альга ташалга). Химиие хүгжөөхэ тушаа хүдэлмэринүүдэй хараа түсэбэй дүүргэлтые хүлеэнгүйгөөр энэ юумэ бидэнэр хэхэ ёһотойбди. (Альга ташалга). Юундэб гэхэдэ, врачнууд болон багшанар иимэ юумэндэ хэрэгтэй байна, иимэ юумэндэ хүртэхэ аша габьяатай байна.

Химиин индустри хүгжөөлгын хараа түсэб дүүргэгдэхэ байха гэжэ бидэнэр этигэнэбди. Эгээл иимэһээ бидэнэр экономикые саашадань хүгжөөхын, арадай ажабайдалые һайжаруулхын тулада промышленностиин, химическэ болон бусад һалбаринуудай хүгжэлтын үгэхэ нөөсэнүүдые партимнай ашаглаха гэжэ үшөө дахин хэлэжэ шадаха байнабди.

Совет хүнүүдэй хэрэглэмжые ниитын фонднуудаар дамжуулан, улам хүсэдөөр, ехээр хангахын тулада бидэнэр онсо анхарал табиха ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, энэмнай обществын хүгжэлтын коммунис зам болоно бшуу.

Ниитын эдэ фонднууд ямар хараа шугамаар ургахаб, ямараар хубаагдахаб гэжэ бидэнэр мүнөө бодожо үзэхэ ёһотойбди.

Жэшээлхэдэ, обществын материальна баялигай ургаһанай хэмжээгээр яслинууд болон үхибүүдэй саадуудта үхибүүдые түлөөһэгүй эдеэ хоолоор хангаха, һургуулинуудта түлөөһэгүй завтрак болон обедүүдые үгэдэг болохо, һургуулиин гутал, хубсаһа түлөөһэгүйгөөр үгэдэг болохо тухай хэлсэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана.

Тиигэжэ общество, гүрэн ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлгын гол гаргашануудые өөртөө даажа абаха. Бүри мүнөөшье манайда һуралсал түлөөһэгүй байна ха юм. (Альга ташалга).

Үхибүүд гээшэ манай ерээдүй мүн. Бидэнэр үхибүүдые хүмүүжүүлгэдэ эгээн ехэ хүсэл оролдолгоёо гаргаха ёһотойбди. (Альга ташалга). Тариһанаа эдихэ, таһалһанаа хазаха. Ургажа ябаа үетэн гээшэмнай үбгэ, эсэгэнэрэйнгээ —коммунизм байгуулагшадай хэрэгые үргэлжэлүүлэгшэнэр мүн. Бидэнэр тэдэнэрэй аша туһада үшөө хүдэлмэрилхэбди, тиихэдэ үхибүүд ехэ болоод, коммунизмын баялигуудые улам улам билтарма ехэ болгохо байна. (Нэрьемэ альга ташалга).

Ниитын фонднуудые ургажа ябаа үетэнэй аша туһада хубаарилха гээшэ морально-политическэ айхабтар ехэ удха шанартай.

Хүн тухай анхарал оролдолгые юунһээшье үлүүгээр табидаг социалис гүрэн лэ иимэ үг зорилго урдаа табижа шадаха байна.

Энэ ушарта түрэлхидтэнь сэхэ материальна туһаламжа хүргэгдэхэһөө гадна, үхибүүд коммунис эхи захын нүлөөе бэе дээрээ туршан хүмүүжэхэ, ургаха байна бшуу.

Мүнөө үедэ нэгэ үхибүүн нэгэ юумэ эдидэг, тиихэдэ нүгөөдэнь тэрээнһээ амтатай эдеэ хоол эдидэг байна ха юм. Иимэ юумэн яахадаа болоноб гэжэ ойлгохо гээшэ үхибүүндэ бэрхэтэй байдаг. Түрэлхидэйнгөө салин хүлһэнһөө дулдыдангүйгөөр һургуулида үхибүүдэй амтатай, шэмэтэй элеэ хоол эдихэ гээшэ коммунис обществодо орохо тушаа ухаан бодолой талаар тон шухала бэлэдхэл мүн болоно бшуу.

Иимэ ушарта бага бүлэтэй гү, али ганса бэе хүнүүд иигэжэ хэлэжэ болохо: ниитын фонднуудта манай оруулһан юумые олон үхибүүдтэй бүлэнүүд ехээр абана, тиихэдэнь бидэнэр хохидоһон шэнги болонобди.

Зүгөөр мүнөө ганса бэе байһан гү, али үхибүүдгүй байһан хүн хадаа үтэлхэдөө гансаараа үлэхэдэмни общество өөр дээрээ абажа хангаха гэжэ бодохо ёһотой.

Тиихэдэ мүнөө үедэ олон үхибүүдые хүмүүжүүлжэ байһан түрэлхид заримандаа бэрхэшээлтэй болодогшье һаань, коммунис обществын материальна үнэтэ зүйлнүүдые ерээдүйн сагта байгуулха хүнүүдые хүмүүжүүлнэ, ганса бэе хүнүүдые үтэлхэдэнь хангаха зүйлнүүдые байгуулха хүнүүдые хүмүүжүүлнэ. Арбан үхибүү хүмүүжүүлжэ байгаашад ниитын фонднуудһаа ехэ юумэ абаха, зүгөөр тэдэнэй хүбүүд, басагад ехэ боложо, манай орондо ажалай үшөө хорин гар, коммунизм байгуулагшадай ажалай гарнууд бии болохо ха юм! (Альга ташалга).

Хэрбээ эдэ зүйлнүүдтэ һэжэг һанагдаа һаань, би ямаршье үгэ буляалдалга хэхээр бэлэн байнаб. Юундэб гэхэдэ, энэ талаар бидэнэрэй хараа шугам шанга, коммунис ёһоной юм. Энэ хадаа арадай аша хэрэгэй хараа шугам мүн. (Альга ташалга).

Бидэнэр энэ долоон жэл соо химиие хүгжөөжэ, 15 миллиард түхэриг нэмэлтэ абаха байнабди. Химиин индустри гээшэ арадай баялигуудай бии болодог газар мүн. Манай фонднууд ургаха байха. Эдэ баялигуудые бидэнэр ямар шэглэлтэйгээр ашагланабибди гэжэ бодоод үзэе. Бодото үндэһэ һуури дээрэ байгуулагдаһан бодолгүйгөөр ажаһуужа болохогүй. Мана һохор байха хэрэггүй. Ерээдүйн юумые уридшалан хараха, саашанхи замаа бодожо үзэхэ, хараалха шухала. Заводууд дээрэ зарим хүдэлмэришэдтэ түлөөһэгүй завтрагуудые, удаань обедүүдые үгэхэ арга боломжотой болохо саг манайда бии болохо байха. Энэ хадаа В. И. Ленинэй хэлэһэн коммунизмын эхи захые бэхижүүлхэ зүйл мүн болохо байгаа. (Альга ташалга).

Химиин индустриие эрид шууд хүгжөөхэ аргаар материальна үнэтэ зүйлнүүдые ехээр байгуулха гээшэ партиин Программа дотор бэшэгдэһэн бусад заабаринуудыешье шиидхэхэ арга олгохо байна. (Альга ташалга).

Ниитын фонднуудай ургалтань салин хүлһэнэй ургалтатай, эд бараанай үнэ сэн хямдаруулха ябадалтай таарууулагдаха байха гэжэ заанаб. Ажабайдал һайжаруулгада туһалдаг бүхы нүхэсэлнүүд ашаглагдаха, арадай аша хэрэгтэ зорюулагдаха байна. (Альга ташалга).

Нүхэдүүд! Химиин промышленностиие хүгжөөхэ хэрэгтэ эрдэм ухаан шухалын шухала үүргэ дүүргэнэ. Хими хадаа эрдэм ухаанай эгээн революционно һалбаринуудай нэгэн мүн. Энэ хадаа экономикын бүхы һалбаринуудай хүгжэлтэдэ ямарааршье һаань нүлөөлхэ.

Хими тушаа иимэ юумэ хэлэһэнэймнай түлөө физигүүд, математигууд, биологууд болон бусад эрдэмтэд намда гомдохогүй бэзэ гэжэ һананаб. Иимэ юумэн математигуудай гү, али физигүүдэй удха шанарые бага болгоногүй ха юм. Юундэб гэхэдэ, математикагүйгөөр, физикэгүйгөөр ямаршье эрдэм ухаан хүгжэжэ шадахагүй байнал. Яахадааб гэхэдэ, математика, физикэ гээшэмнай олон эрдэм наукануудай хүгжэлтын үндэһэ һуури мүн болоно. Зүгөөр мүнөө үеын хими хурдан түргэнөөр хүгжэжэ, арадай ажахын хэдэ хэдэн һалбаринуудта революционно хубилалтануудые хэжэ, мүнөө үедэ айхабтар ехэ удха шанартай болоо.

Химиин эрдэм ухаае хүсэд үргэн далайсатайгаар хүгжөөхэ гээшэ ороной экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар айхабтар ехэ шүүбэри абаха гэһэн удхатай.

Партийна болон совет зургаанууд, научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдые таарруулан зохёохо Гүрэнэй комитет химиин эрдэм ухаанай түйлалтануудые үйлэдбэридэ түргэнөөр хэрэглэхэ, химиин материалнуудые арадай ажахын бүхы һалбаринуудта нэбтэрүүлхэ тушаа бүхы асуудалнуудые онсо ажаглалтадаа абаха ёһотой.

Химиин эрдэм ухаа саашадань хүгжөөлгын, тэрэниие үйлэдбэритэй нягта холбоотой болгохо ехэхэн асуудалнууд СССР-эй Наукануудай академиин президент М. В. Келдышэй, академигүүд В. А. Каргинай, Н. Н. Семеновой хэлэһэн үгэнүүд дотор табигдаа. Химиин предприятинууд дээрэ, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудта жэшээтэ һайн гурим байгуулха гээшые бидэнэр гол зорилго болгон табиха зэргэтэйбди. Химиин үйлэдбэринүүд үнэхөөрөөл химическэ сэбэр зүйлнүүдые, эгээн эрхим шанартай реактивууд болон материалнуудые абаха ёһотой.

Эрдэм ухаанай болон техникын тон шэнэ түйлалтануудые сэхэ үйлэдбэридэ түргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй гэһэн манай эрдэмтэдэй дурадхалые хүсэд дэмжэнэб. Энэ талаар эмхидхэлэй зүйлнүүдые шэнээр хаража үзэхэ, химиин хүгжэлтын асуудалнуудые эрхилдэг эмхи зургаануудай хүдэлмэриие гуримшуулха хэрэгтэй болоно гээшэ ха. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, мүнөө химиин эрдэм ухаанай бии болгоһон бүхы шэнэ, түрүү юумые ажабайдалда, тайлбарилан хэлэбэл, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхын тулада эгээн эрхим һайн арга боломжонуудые байгуулха хэрэгтэй.

Албан хойрог түйд түбэгүүдые эрид шууд зайсуулха шухала. Үгы һаа, манай эрдэм ухаан үгэжэ шадаха юумынгээ арбанай нэгэ хубиишье үгэхэгүй гэжэ би хэлэһэн байхаб.

Зарим нэгэн албан хойрог хүн шэнэ юумын зам дээрэ түйд түбэг татахын тулада бүхы юумэ хэдэг байна ха юм. Үсөөн бэшэ ушарта иимэ хүн проект үгы, захил үгы гэхэ мэтээр хэлэжэ, заабариин ёһоор ажаллаһан шэнги байха. Тиимэ хүн түхэлэй талаар харахада зүб шэнги аад, удхыень харахада шэнэ юумые хосоргодог байха юм.

Эрдэм ухаанай шэнэ түйлалтануудай, шэнэ технологиин, шэнэ материалнууд болон шэнэ зүйлнүүдэй асуудалнуудаар дээдэ зэргын һонирхол гаргаха хайхарамжатай байха шухала.

Эрдэмтэдэ проект үгы, түхэл маягай ёһоор зохёогдоһон документаци үгы байжа болохо. Зүгөөр удхыень хаража үзэжэ болохо байна гээшэл. Тэрэнэй дурадхаһан зүйл дотор һайн юумэ бии гү, һайн үзэл бодол бии гү гэжэ хаража үзэжэ болохо байна бшуу.

Хэрбээ һайн хараа түсэбэй бии байгаа һаань, эрдэмтын ухаан бодолоо, хараа тоосоогоо бодото хэрэг дээрэ бэелүүлжэ, химиин промышленностиин хүгжэлтэдэ, арадай ажахыда туһатай юумэ хэхынь тулада зохисотой эрхэ байдал бии болгохо хэрэгтэй.

Проект зохёолгын хүдэлмэринүүдэй түлөө ажалай түлбэриин гуримые шэнээр хаража үзэхэ зэргэтэй гэжэ һананаб. Проектын хуудаһанай түлөө бэшэ, харин тэрэнэй экономическа ашагые, эрдэм ухаанай болон техническэ документациие хараада абажа, бүхыдөө проектын түлөө түлэхэ ёһотой гээшэ ха.

Тон ехэ хүсэтэ химическэ реактивууд бии. Тиимэ реактивууд металлыешье нэбтэ галдадаг. Гоёожо хэлэхэдэ, тиимэ реактивуудаар партийна болон ажахын зургаануудай, манай эрдэмтэд-химигүүдэй дундаһаа албан хойрог зүйлые галдан һалгаахынь тулада бүхы юумэ хэхэ хэрэгтэй. (Зал соо шэмээтэй болоно. Альга ташалга).

Химиин промышленность хүгжөөхэ хэрэгые түрүүшын ээлжээнэй удха шанартай гэжэ тоолохо зуураа, бидэнэр арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүгжэлтэдэ анхаралаа һуладхаха ёһогүйбди.

Манай металлургида, машина бүтээлгэдэ, энергетикэдэ болон бусад һалбаринуудта ехэ арга боломжонууд бии. Жэшээлхэдэ, манай авиационно промышленность һүүлэй үе хүрэтэр 500 час хүдэлмэрилдэг двигательнүүдые бүтээн гаргадаг байхадань, Англиин двигательнүүд 2200—2500 час хүдэлмэрилдэг байгаа.

Эдэ дутуу дундануудта авиационно техникын Гүрэнэй комитедэй анхарал хандуулхадамнай, тус комитет инженернүүд, технигүүд, хүдэлмэришэдые элсүүлжэ, нилээд ехэ амжалтануудые түйлаа.

Авиационно мотоорнуудые байгуулдаг хүнүүд энэ хэрэгые оролдосотойгоор гартаа абажа, 6 мянган часай туршалга гараһан авиационно двигательнүүдые байгуулаа.

Мүнөө самолёдууд дээрэ авиационно двигательнүүдэй хүдэлмэрилдэг болзор 2 мянга гаран час болоно. Һаяар энэнь 2500—3000 час болохо. Энэ хадаа тиимэ мотоорнуудые байгуулдаг хүдэлмэришэд болон инженернүүдэй коллективэй ехэхэн аша габьяа мүн. Тэдэнэртэ нэрэ хүндэ, алдар соло болог лэ! (Альга ташалга).

Нүхэдүүд, тоолоод үзыт, двигателиин 500 час хүдэлмэрилхэдэ, хэды металл, заводой түхеэрэлгэ хэрэгтэйб, тиин хоёр- гурба мянган час хүдэлмэрилхэдэнь, хэды хэрэгтэйб.

Мүн иимэ арга боломжонууд манайда гансал мотоор бүтээлгэдэ бии бэшэ гэжэ хэлээ һэм. Энэ юумэн бүхы машинануудта, механизмуудта, прибор бүтээлгэдэ хабаадана.

Машинануудай һайн шанартайгаар, шадаал һаа багахан хэмжүүртэйгээр ашаглаха, хэрэглэхэдэ аюулгүй байхаар, алмалта ехэтэйгээр, үни удаан ажаллахаар бүтээгдэхэ тухай бүри ехэ эрилтэ табигдаха ёһотой.

Бүтээн гаргагдадаг продукциин бүхыдөө һайн шанартай байха тухай эгээн ехэ эрилтэ табигдаха зэргэтэй. Иимэ гурим тогтоохо ёһотой болоно гээшэ хабди: фабрика болон фирмэнүүд продукциингаа шанарай түлөө хэрэглэгшэдэй үмэнэ сэхэ харюусаха ёһотой, предприяти, фирмэ бүхэн хэһэн юумэеэ имагтал магазинда үгэхөөр хүдэлмэрилхэ бэшэ, харин магазиниие дамжуулан, эд бараа хэрэглэгшэдтэ үгэхөөр хүдэлмэрилхэ ёһотой.

Хэрбээ фабрика гү, али фирмэ өөрынгөө бүтээһэн зүйлнүүдые эд бараа болгон, жэшээнь, ситец, нооһон, торгон гэхэ гү, али оёһон плати мэтын зүйлнүүдые магазинда оруулхадаа, энэ ушарта магазин имагтал зууршалагша болоно. Магазин болбол эд бараае заводуудай, оёдолой фабрикануудай даалгабаряар худалдана. Хэрбээ бараанииинь эд хэрэглэгшэдтэ хүрэнгүйгөөр, миин хэбтэжэ байгаа һаа, энээнэй түлөө магазинһаа гадна, мүн тэдэ эд бараае үйлэдбэрилэн бүтээгшэд гол түлэб харюусаха зэргэтэй.

Арадай хэрэглэмжын эд бараан тушаа, мүн заводой түхеэрэлгэнүүд, элдэб машина станогууд, багажа зэмсэгүүд тушаашье тиимэ ёһо гурим тогтоогдохо зэргэтэй. Болохо болохо газартань иимэ ёһо гурим үргэнөөр хэрэглэхэ ёһотой гэбэл: эд хэрэглэгшэ хадаа эд товар үйлэдбэрилэн бүтээгшэдтэ эрилтэ табиха зэргэтэй, ондоогоор хэлэбэл, зууршалагша харюусаха бэшэ, харин муугаар оёдог, муу шанартай түхеэрэлгэ, багажа зэмсэг мэтые гаргадаг хүнүүд харюусаха ёһотой.

Муу шанартай эд бараа гаргадаг предприятинууд дээрэ хайша хэрэгээр ажалладаг олохон хүнүүдэй үсөөн бэшэ ушарта бэеэ далдалаад байдаг али бүхы халхабшануудые эрид шууд үгы хэхэ ёһотой. (Альга ташалга).

Партийно-гүрэнэй хиналтын зургаанууд ехэ химиин хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулха зэргэтэй гэжэ тэрэшэлэн хэлэхэ байнаб. Мүнөө үедэ эдэ зургаануудта хэдэ миллион хүн зонтой эдэбхитэд ажаллана. Партийно-гүрэнэй хиналтын бүхы зургаанууд, тэдэнэй эдэбхитэд, партийно-гүрэнэй хиналтын зургаануудта туһалдаг бүлэгүүд хадаа химическэ промышленностиие хүгжөөхэ тушаа хараалагдаһан гүн ехэ удха шанартай программа бэелүүлгэдэ партидаа туһаламжа үзүүлхэ, энэ хүдэлмэридэ эршэмтэйгээр оролсохо зэргэтэй.

КПСС-эй ЦК-гай тус Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын хойноһоо үдэр бүриин хиналта табиха гээшэ партийно-гүрэнэй хиналтын зургаануудай зорилго мүн. Тиихэ зуураа, дутуу дундануудые элирүүлхэһээ гадна, мүн тэдэ дутуу дундануудые уридшалан һэргылхэ, зайсуулха ябадалда нэн түрүүн гол шухала анхаралаа табиха ёһотой.

Нүхэдүүд! Коммунизм байгуулгын шухала удха шанартай ехэ ехэ зорилгонуудые шиидхэжэ эхилхэ бүрөөр партимнай, совет араднай комсомолдо, совет бүхы хүбүүд, басагадтаа хандадаг гээшэ.

Комсомол, совет залуушуул болбол социализм, коммунизмын илан мандахын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ нилээд ехэ хубитаяа оруулаанхай.

Һанаад үзыт, ямар ехэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа, комсомолшууд Комсомольск-на-Амуре город бодхоогоо гээшэ һэм, Днепрогэс байгуулаа гээшэ һэм. Түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ совет залуушуулай хэһэн габьяата ажалые, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ комсомолой гаргаһан хэтэ мүнхын баатаршалгые һанаад үзыт. (Альга ташалга).

Шэнэ газар ашаглаха тухай партиин хандаһан уряае манай залуушуул, олон мянган хүбүүд басагаднай эдэбхитэйгээр дэмжээд, хубхай хооһон тала газарнуудые үрэжэлтэй болгоо.

Парти, совет арад хадаа комсомол, залуушуулай энэ баатаршалгые үндэр дээрэ сэгнээ. (Альга ташалга).

Братска гү, али Красноярска мэтын иимэ асари томо гидроэлектростанцинуудай баригдаха болоо һаа, холын хойто зүгтэ индустриин томо томо барилгануудые бодхоохо болоо һаа, али нүүрһэнэй шахтануудые, газопровод, түмэр харгы, шэнэ шэнэ городуудые бариха болоо һаа, партимнай өөһэдынгөө хүбүүд, басагадта — залуу ленинецүүд-коммунистнуудай алдарта союзда хандадаг юм. Тиин эдэмнай хүсэл найдабариемнай хододоо бэелүүлжэ ябадаг юм. Тиихэл ёһотой ха юм даа. Юундэб гэхэдэ, эдэнэр манай үхибүүд, бидэнэй халаамнай гээшэ ха юм. (Нэрьемэ альга ташалга).

Түрүүшын үеын большевигүүдэй эхилһэн революционно хэрэгые залуушуул нэрэтэй түрэтэйгөөр үргэлжэлүүлжэ ябана.

Тиин химическэ заводуудые, ой модо ашаглан хүгжөөхэ химиие байгуулхадаашье, нүхэдүүд, бидэнэр залуушуулдаа түшэглэхэ зэргэтэйбди. Тон һайнаар хүдэлмэрилдэг хүнүүд залуушуулаймнай дунда олон юм. Бидэ олохон завод, комбинадуудые хооһон газарта байгуулха, Сибириин ой тайгата газарые шэнэдхэхэ болонобди. Энээниие хэн хэхэб? Совет хүнүүд! Хэн ехэ эдэбхи үүсхэлтэйб, хүнгэн солбон бэетэйб? Холын, баатарлиг һайхан замда гараха хэн дуратайб? Манай залуушуул, комсомолшууд ха юм!

Бидэнэй халаамнай байһан туладаа, комсомолшууд, залуушуулнай партиингаа ЦК-гай уряае, манай уряае, тэдэнэй дэмжээгүй ушар гэжэ нэгэтэшье байгаагүйл. Нэгэ хүнэй хэрэгтэй байгаа һаа, хододоо арбан мэдүүлгэ ородог юм. (Нэрьемэ альга ташалга).

Комсомолой ЦК-гай нэгэдэхи секретарь нүхэр Павловта, комсомолой бүхы ЦК-да, комсомолшуудта, манай залуушуулда иигэжэ урид хэлэхэ байнаб: мүнөө хараалагдаһан капиталовложениие таанаргүйгөөр ашаглажа шадахагүйбди. Энээниие залуушуулай ашаар ашаглаха ёһотойбди, юундэб гэхэдэ, эдэ бүгэдэмнай таанарайл аша туһада, гол түлэб таанартал зорюулагдан бүтээгдэнэ гээшэ. (Үни үргэлжэлһэн альга ташалга). Мүнөө бидэ дахин залуушуулда, комсомолдо ханданабди. Нүхэдүүд, таанар долоон жэлэй барилгануудта, химическэ индустриин барилгануудта муу бэшээр ажаллажа байнат. Тиин химическэ индустриин барилгада таанар бүри ехэ хүсэл оролдолго гарган, улам эршэмтэйгээр ажаллаха ёһотойт гэжэ парти тоолоно.

Химическэ предприятинуудай түхеэрэлгын бүтээгдэдэг заводуудта, химическэ объектнүүдэй барилгада, руднигуудта, хими хүгжөөхэдэ шухала түүхэй эд абадаг газарнуудта —хаа хаанагүй залуу хүдэлмэришэдэй, техник, инженернүүдэй ажаллаха хүдэлмэри олдохо байха. Эдэ залуушуул тэндэ ажалай ёһотойл һургуули гараха, шухала зэргын эрдэм олохо, ажабайдал мэдэдэг болохо байна.

Химическэ предприятинуудаар болон барилгануудаар ябахадаа, комсомолой наһанһаа гарабашье, ажал хэрэгээ хүсэд мэдэдэг, һайнаар ажалладаг залуу мэргэжэлтэдтэй, залуу хүдэлмэришэдтэй, дээдэ мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэй олон ушардаг һэм. Залуушуул нэгэн доро ажаллажа, һуража байна. Эдэнэр һураха, ажаллаха зуураа, урган хүмүүжэжэ, саг үргэлжэ урагшаа дабшажа, өөдөө ниидэжэ ябана! Лисичанска комбинадта ошоходоо, би тэндэ гайхамшаг һайн олохон залуу хүдэлмэришэдые хараа һэм. Бүхы коллективэй 70 гаран процентнь дунда һургуулитай залуу хүдэлмэришэд, комсомолшууд юм гэжэ намда хэлээ һэн. Нүхэдүүд, энэмнай манай ороной хүдэлмэришэн ангида нэмэжэ орһон шэнэ хүсэнүүд ха юм. Эдэ хүнүүдээрээ бидэнэр омогорхохо ёһоороо омогорхонобди. (Альга ташалга).

Залуушуул коммунизмын үедэ ажаһууха байна. Тиимэһээ залуушуул коммунис обществын материальна үндэһэ һуурииe эдэбхитэйгээр байгуулха, аха нүхэдөөрөө хамта, эхэ эсэгэнэрээрээ, эгэшэнэр аханараараа хамта эбтэйгээр урагшаа дабшаха ёһотой.

Имагтал социалис общество хадаа ондо ондоо үеын хүнүүдэй харилсаан тухай асуудалые, үбгэ эсэгэнэр болон үри бэенэрэй асуудалые дээдэ зэргын заншал гуримай үндэһөөр шиидхэнэ ха юм. Эсэгэнь хү-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюуртa)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэлэһэн түгэсхэлэй үгын үргэлжэлэл

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1, 2, 3-дахи нюурнуудта)

бүүгээ өөрынгөө саг үеын эрилтэдэ таарадаг байхаар хүмүүжүүлхэеэ хүсэнэ, хүбүүниинь эсэгынгээ нэрэдэ хүрэмөөр байха гэжэ оролдоно. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Тиимэһээл, нүхэд комсомолшууд, баһа нэгэ шухала хэрэгэй түлөө хамсыгаа шамажа, эршэмтэйгээр тэмсэжэ орогты, өөрынгөө арад зоной аша туһада нэрэтэй түрэтэйгөөр ажаллагты. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Нүхэдүүд! Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум бүхэниинь совет арадай ажабайдалай томохон шата болохоһоо гадна, мүн манай ороной хилын саанашье уласхоорондын ехэ удха шанартай зүйл мүн гэжэ хаа хаанагүй хүлеэгдэн угтагдадаг байна.

Советскэ Союзай химическэ промышленностиин түргэнөөр хүгжэхэ программын бэелүүлэгдэһэнэй эсэстэ манай полинуудай ургаса холо ехэ болохоһоо гадна, мүн социализм, коммунизмын үзэл суртал улам ехээр урган бадарха байнал.

Бидэнэр орьёлмо дошхон үе сагта һуунабди. Энэ үеымнай гол удхань гэхэдэ капитализмһаа социализмда оролго болоно. Манай орон, социалис бусад гүрэнүүд шэнэ общество байгуулгын асари ехэ зорилгонуудые хооһон хии газарта гү, али химигүүдэй туршалгаяа хэдэг шэл соохоно бэелүүлжэ байна бэшэ, харин манине тойроод байгаа гүрэнүүдтэй хододоо зэргэлэн һуужа, тэдэ зорилгонуудаа бэелүүлжэ байна. Манине тойроод байһан гүрэнүүдтэ бидэнэрэй ханинаршье олон юм. Теэд социализм, коммунизмын илалта түгэлдэр дабшалтые болюулхын тулада өөһэдынгөөшье ами наһые аюулда оруулхаар бэлэн байгаа галзуунаршье тэндэ үсөөн бэшэ бии юм.

Иимэ эрхэ байдалда бидэнэй ажахын амжалтануудай ехэ байха тудам, уласхоорондын оршондо Совет гүрэнэй нэрэ хүндэшье ехэ болоно, эб найрамдалай, амгалан ёһоор зэргэ оршолгын политика арадуудта улам бүри ойро дүтэ болоно. Иимэ политикые манай партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство сэхэ шууд бэелүүлдэг юм. **(Альга ташалга).**

Эгээл иимэһээ социальна ондо ондоо гуримтай гүрэнүүдэй амгалан ёһоор зэргэ оршохо, хоорондоо экономическа мүрысөө хэхэ гэһэн шэглэл уласхоорондын хэрэгүүдтэ бидэнэй бэелүүлдэг гол шухала хараа шугам болоно, эгээл иимэһээ В. И. Ленинэй байгуулһан Совет гүрэн буу зэбсэг хуряаха асуудалые шиидхэхын түлөө, зэбсэгжэлгые болюулха тухай хэлсээ туйлахын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэдэг байгаа, тэмсэнэшье. Экономическа мүрысөө хэхэ тухай шэглэл, буу зэбсэг хуряаха тухай шэглэл болбол манай обществын социальна уг удхаһаа уламжалан гарана.

Социалис гурим капиталис гуримһаа булюу һайн байдагаа амгалан ёһоной экономическа мүрысөөнэй үедэ харуулха, капиталис гуримые социалис гурим илаха гэжэ найданабди, үбэлэй һүүлээр хабар ерэхэ гэжэ этигэдэгтээл адляар энээндэ этигэнэбди. Тиимэһээ бидэнэр яаралтай зэбсэгжэлгэ хэхэ гэжэ оройдоошье оролдоногүйбди, оролдохо ёһошьегүйбди.

Советскэ Союз өөрынгөө обороные һайжаруулна, өөрынгөө ханинарай болон союзнигуудай—социалис гүрэнүүдэй аюулгүй байдал хангаха хэмжээнүүдые, бүхы дэлхэй дээрэ амгалан байдал тогтоохо хэмжээнүүдые абана, юундэб гэхэдэ, империалис гүрэнүүдэй зэбсэгжэлгэ хэхэдэнь, ээрхэг түримхэй бүлэглэлнүүдэй дайн сэрэгтэ бэлдэжэ байхадань тиимэ юумэ хэхэ баатай болонобди.

Ядерна зэбсэг туршалгые зарим тэдыгээр болюулха тухай договорой баталагдаһан ушар, тэрэшэлэн ядерна зэбсэгтэй онтһото түхеэрэлгэнүүдые газар тойрон дабшаха замда гаргахагүй тухай хэлсээнэй туйлаагдаһан ушар һайншье, туһатайшье хэрэг гээшэ. Теэд энэмнай имагтал эхин алхам мүн.

Гол шухала зүйлынь юуб гэхэдэ, буу зэбсэгые бодото дээрэнь, ондоогоор хэлэгдэдэгэй ёһоор, бүримүһэн хуряаха замда орохо, энэ хэрэгээ захадань хүргэхэ ёһотой.

Советскэ Союз энэ зорилго бэелүүлхээр урдынхидаал адляар мүнөөшье бэлэн байна, баруун оронуудта энэ талаар хэн нэгэндэ ажаг һэжэг түрөө һаа, бидэнэй эрмэлзэл оролдолгын үнэн сэхэ байһанда этигэг лэ. Бидэ буу зэбсэг хуряаха тухай хэлсээ дары баталхаар, тиин энэ хэлсээе бодото дээрэнь бэелүүлхээр бэлэмди.

Томо томо гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй болон буу зэбсэгэй тоо үсөөрүүлхэ тухай асуудал Советскэ Союзай ба баруун гүрэнүүдэй хоорондо һаяшаг хэгдэһэн хэлсээнүүдэй үедэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Энэ хэлсээнэй эсэстэ ямар юумэн элирээб? Иимэ юумэн эли болоо. Нэгэ талаһаа, Советскэ Союзай ба Варшавска договорой ёһоор хани барисаатай болоһон тэрэнэй союзнигуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй болон буу зэбсэгэй тоо хороохо тухай, нүгөө талаһаа баруунай томо гүрэнүүдэй ба НАТО-гой үндэһөөр барисаатай тэдэнэй союзнигуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй болон буу зэбсэгэй тоо хороохо тухай хэлсээнэй болоходо, баруун гүрэнүүд саг үргэлжэ нигэжэ хэлэдэг байгаа гэбэл: баруун гүрэнүүд зэбсэгтэ хүсэнүүдээ ба буу зэбсэгээ горитойгоор хороожо шадахагүй байна, юундэб гэбэл, Советскэ Союз ба тэрээнэй союзнигууд зэбсэгтэ хүсэнүүдэйнгээ ба юрын түхэлэй буу зэбсэгэйнгээ талаар лэ ехэ булюу байна гэжэ баруун гүрэнүүдээрхин хэлсэдэг байха юм.

Мүн тиихэ зуураа, баруун гүрэнүүд болбол өөһэдынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые Варшавска договорой оронуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдтэй адли хүсэтэй болгохын тулада ядерна зэбсэгээ үлөөхэ, тиимэ зэбсэг бүри ехээр бүтээхэ ёһотой гэжэ мэдүүлдэг байгаа. Советскэ Союзай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоогойнь США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоотой адли байха тушаа бэеэ ойлголсохо тухай бидэнэй дурадхаһан хойно, мүнөөшье дурадхажа байхадамнай, харин баруун гүрэнөөрхин тиигэжэ мэдүүлнэл.

Германиин хоёр гүрэнүүдэй газар дээрэ байһан хариин сэрэгүүдэй тоое, Европын гүрэнүүдэй газар дээрэ байһан хариин бүхы сэрэгүүдэй тоое хороохо тухай асуудал мүн тиихэдэ зүбшэн хэлсэгдээ һэн. Хариин сэрэгүүдэй тоое хороохо, тэдэ сэрэгүүдые гаргажа, тус тус гүрэнүүдэй өөһэдынь хилэ руу абаашаха тухай эрилтэ бидэнэр табяа һэмди.

Жэшээнь, Германска Демократическа Республикын ба Баруун Германиин газар дээрэхи хариин сэрэгүүдэй тоое гурбанайнь нэгэ хүрэтэр гү, али хоорондоо хэлсэжэ ондоошье тоогоор хороохо тухай бидэ дурадхаһан байнабди. Эдэ бүгэдын хойноһоо зохихо хиналта табиха гэжэ дурадхаа һэмди. Теэд хэлсээндэ хабаадалсаһан нүгөө талынхиднай иимэ дурадхалнуудыешье оруулхадамнай шэхэ дүлии байгаа.

Тиимэ шалтагаанаар хэлсээ туйлаха ябадалһаа баруун гүрэнүүдэй арсаһан ушарынь зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ба буу зэбсэгэй тоое үсөөрүүлхэ тухай ямар нэгэн хэлсээ хэхэ ябадалда тэдэнэй дурагүй байдагые гэршэлнэ гэжэ бидэндэ тиихэдэшье эли байгаа һэн.

Саашадаа болоһон ушарнууд энээниие дахин баталан харуулаа. Советскэ Союз бэшэ, Варшавска договорой оронууд бэшэ, харин НАТО-гой оронууд үлэмжэ олон солдадуудтай, юрын түхэлэй үлэмжэ ехэ буу зэбсэгтэй гэжэ баруун оронуудай гүрэнэй ажал ябуулагшад һүүлэй жэлнүүдтэ мэдүүлдэг һэн. США-гай оборонын министр Р. Макнамара гэгшэ бүри һаяхан үгэ хэлэхэдээ, баһа иимэрхүүгээр лэ мэдүүлһэн байна.

Теэд хэрбээ баруун гүрэнүүд мүнөө нигэжэ бододог болоо һаа, зэбсэгтэ хүсэнүүдээ ба буу зэбсэгээ хуряаха тухай Советскэ Союзтай, тэдэнэй союзнигуудтай үгээе ойлголсохо дурагүй байһанаа олон жэлэй туршада зүбтүүлхэ гэжэ оролдодог шалтагынь (имагтал шалтагынь ааб даа) үгы болохо ёһотой байгаа бшуу.

НАТО-гой сэрэгүүдэй тоонь Варшавска договорой оронуудайхиһаа олон гэжэ таанар, ноёд, тоолоно гүт? Теэд зэбсэгтэ хүсэнүүдые ба буу зэбсэгые хороохо тухай хэлсээ хэхэһээ мүнөөшье яахадаа таанар арсанабта? Германиин Федеративна Республикын, Германиин Демократическа Республикын газар дээрэ байһан хариин сэрэгүүдэй тоое хороохо тухай хэлсээнһээ таанар мүнөөшье яахадаа арсана гээшэбта? Советскэ Союз мүнөөшье буу зэбсэг хороохо, зэбсэгтэ хүсэнүүдые үсөөрүүлхэ тухай дурадханал. Ингэжэ хороогоо, үсөөрүүлээ һаа, Европодохи, бүхы дэлхэй дээрэхи оршон байдал улам һайжарха байгаал. Энээнһээ гадна (энэнь гол шухала байна), тиимэ хороолто хээ һаа, буу зэбсэг хуряалгын асуудалнуудые ёһотой һайнаар шиидхэлгэдэ бэлэдхэл болоно үгэхэ байгаа, бусадай газар дайдаһаа хариин бүхы сэрэгүүдые гаргажа, өөһэдынгөө гүрэнүүдэй хилэ руу сүм абаашаха асуудалые, буу зэбсэг бүгэдэ ниитээрээ ба бүримүһэн хуряаха асуудалые шиидхэлгэдэ ехэхэн бэлэдхэл боложо үгэхэ байгаа.

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ба буу зэбсэгэй тоо үсөөрүүлхэ тухай, тэрэ тоодо Европын гүрэнүүдэй газар дээрэхи хариин сэрэгүүдэй тоо үсөөрүүлхэ тухай хэлэхэдээ, бидэнэр ямар нэгэн орондо хохидол ушаруулхаяа һананагүйбди. Иимэ юумэ хэхэдээ, хоёр бүлэглэлдэ — НАТО-гой ба Варшавска договорой бүлэглэлнүүдтэ ородог гүрэнүүдэй хүсэнүүдэй хубаарилые хубилгангүйгөөр тиимэ хороолто хэхэ зорилго бэелүүлхэ гэжэ бодонобди.

Эдэ бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлгын хойноһоо хиналта тогтоохо гэжэ бидэнэй урданайхидаал адли дурадхажа байһамнай элитэ. Тэрээнһээ гадна, зэбсэгтэ хүсэнүүдые нюусаар гулидхан суглуулгахагүй, гэнтын добтолгые зайсуулха зорилгоор хоёр бүлэглэлнүүдтэ хабаатай гүрэнүүдэй газар дээрэ хиналтын постнуудые байгуулха гэжэ манай дурадхаһамнай мэдээжэ.

Манай эли тодорхой программа иимэ. Энээнэй бэелүүлэгдэхэдэ, али алиншье тала шүүхэ, бүхы дэлхэй дээрэхи амгалан тайбан байдалда ехэ туһа болохо. **(Альга ташалга).**

Эдэ хэмжээнүүдтэ эсэргүүсэхэ ябадалые юугээршье сагааруулжа болохогүй. Хэрбээ түгшүүрилтэ байдал һуларуулхые, амгалан тайбан байдал тогтоохые хүсэбэл, эдэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Мүнөө хэндэмнай батальон, полк, дивизинүүд олон бэ гэжэ хэлсэхэ, мүн Пентагонойхидтол адляар электронно машинануудые хэрэглэн, бодожо тооложошье үзэхэдэ болохо юм аабза. Теэд бидэнэр Наполеоной үе сагта ажаһууна бэшэбди. Тэрэ үедэ гүрэнүүдэй зэбсэгтэ хүсэнэй шадал хэмжээн, буу болон һэлмэнүүдэй тооһоо дулдыдадаг байгаа бшуу. Мүнөөмнай саг хубилаа. Мүнөө үзэгдөөгүй ехэ һандарал ушаруулха шадалтай ядерна буу зэбсэгэй үе гээшэ.

НАТО-гой зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоонь хэдыб, мүн Варшавска договорой оронууд ямар хүсэтэйб гэжэ мүнөө Баруун Германиин зарим ажал ябуулагшадшье, тусхайлбал Германиин Федеративна Республикын сэрэгэй министр Хассель, шэнээр бодожо, тооложо үзэдэг болоод байна. Тэрээнһээ байтагай Хассель хэлэхэдээ, Баруун Германиин бундесвер Америкын сэрэгэй удаа НАТО-гой эгээл ехэ арми юм гэжэ һайрхан мэдүүлнэ. Иимэ үгэнүүдые дуулахадаа, зарим нэгэн түүхэһээ ямаршье һургаал абаагүй юм байна гэжэ ээлүүдгүй һанагдаха юм.

Немецкэ буу зэбсэгэй хүсэн тухай ехээр хашхаралдажа, хүнгэхэн илалтануудта немецүүдые хүтэлэн абаашажа, бүхы дэлхэйн ээзэд болгохобди гэжэ хэлэдэг хүнүүд Германида байһан юм. Теэд тэдэнэр немецүүдые ямар юумэндэ хүргөөб? Олон миллион могилаһаа бэшэ юумэ олгоогүй. Гитлеровскэ рейх һандаран унажа, тэрэнэй үлэгдэлнүүд дээрэ Германиин хоёр гүрэн бии болоо. Тэдэнэй нэгэниинь — Германиин Демократическа Республика эб найрамдалай болон социализмын замаар бата найдамтайгаар дабшан ябана. **(Альга ташалга).**

Совет хүнүүд амгалан сэдьхэлтэй хүнүүд юм. Бидэнэр зохёохы шанартай асари ехэ түсэбүүдые бэелүүлжэ байнхайбди. Гэбэшье социалис оронуудтай буу зэбсэгэй хүсөөр хөөрэлдэхэ дуратай, үһөө нэхэхэ хүсэлтэй хүнүүдтэ нигэжэ мэдүүлнэбди: дай үүсхэжэ зүрхэлһэн үдэрынь тэдэнэй һүүлшын үдэр болохо. **(Альга ташалга).** Ямаршье добтологшые номгоруулха, манай арадай, социалис оронуудай арадуудай аюулгүй байдалые хамгаалха хамаг бүхы, хүсэд хүрэхэ юумэн Советскэ Союзда бии. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Гэбэшье дайнда бэлдэхэ талаар бэшэ, харин эб найрамдал тогтоохо талаар мүрысэхые Советскэ Союз дурадхана гэжэ үшөө дахин дабтан хэлэнэб. Бидэнэр буу зэбсэг галзуу түргэнөөр бүтээхэ ябадалые буруушаанабди, «дари дээрэ дабһа адхаха» дурагүйбди. Элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүд энэ бүмбэрсэг дэлхэй дээрэ яажа ажаһууха ёһотойб гэжэ бодомжотой зүбөөр шиидхэхэ арга бии гээд Советскэ Союз этигэдэг. Мүн баруун гүрэнүүдэй ажал ябуулагшадшье тус асуудалые маанад шэнгеэр ойлгодог боложо, мүнөө үе сагай байдалые хараадаа абан, буу зэбсэг хуряажа эхилхэ гэһэн арадуудай эрилтые бэелүүлхэ бэзэ гэжэ найдаха байнабди.

Энэ зорилгые дүүргэхын түлөө Советскэ Союз өөрынгөө зүгһөө хүсэлэл оролдолгоёо улам эршэдхэхэ юм.

Манай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоое зарим тэды үшөө дахин хороохо тухай мүнөө бодожо үзэжэ байнабди гэжэ Центральна Комитедэй Пленумдэ мэдүүлнэб.

Мүн удаадахи, 1964 ондо бюджедэй ёһоор сэрэгэй хэрэгтэ һомологдохо гаргашые зарим тэды хороохо тухай дурадхал мүнөө болохоёо байгаа СССР-эй Верховно Соведэй сессидэ оруулха гэжэ хөөрэлдөөбди.

Эб найрамдалта эдэ бүхы ябуулганууд— уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые зөөлэрүүлхэ хэрэгтэ Совет гүрэнэй оруулһан шэнэ туһа нэмэри мүн. Ядерна туршалгые зарим тэды хорихо тухай договор баталалга хадаа түгшүүрилтэ байдалые зөөлэрүүлхэ энэ хэрэгтэ түлхисэ боложо үгэһэн юм. **(Альга ташалга).**

Харагты, Советскэ Союз уласхоорондын байдалые һайжаруулхын тулада улам ехэ оролдолго гаргана гэжэ уряалхаһаа гадна, энэ хэрэгые бэелүүлхээр бэлэн байһанаа харуулан, шухала ехэ удха шанартай шиидхэбэринүүдые баталан абана, бодото үйлэ хэрэг бүтээнэ гэжэ бидэнэр бүхы зондо хэлэнэбди.

Манай орон дотор коммунизм байгуулхын тулада, социализмын дэлхэйн можын һайнаар хүгжэхын тулада энхэ тайбан байдал тогтоон батадхаха, мүн эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудтай хамта дэлхэйн һандаралта дайнһаа хүн түрэлтэниие зайсуулха гээшэ гадаадын политикын талаар КПСС-эй бэелүүлдэг уг зорилго юм. Мүн манай партиин Программа соошье тиигэжэ бэшэгдэнхэй. Тиимэһээ дайнай аюулые зайсуулхын тулада Советскэ Союз али бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлнэ. **(Үни үргэлжэлһэн альга ташалга).**

Манай түсэб хадаа эб найрамдалта ажал хүдэлмэриин түсэб юм. Буу зэбсэг түргэнөөр бүтээхэ хэрэгтэ бэшэ, обоо хүбөө шэнэ зэбсэг бии болгохо хэрэгтэ бэшэ, харин амгалан тайбан ёһоной мүрысөөндэ, буу зэбсэг хуряалгада, хэлсээ хэһэнэй үндэһөөр уласхоорондын шухала асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ хүсэлэл оролдолгоёо зорюулая гэжэ баруунай гүрэнэй ажал ябуулагшадые урдань уряалдаг байгаабди, мүнөөдэршье тиимэ үгэнүүдээр тэдэндэ хандanабди.

Элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдые амгалан ёһоор зэргэ оршон байлгаха гэһэн политика мүнөө үедэ эгээл зүб, бодолтой һайн политика юм. Энээниие бэелүүлхын хойноһоо Советскэ Союз хододоо тэмсээ, мүнөөшье тэмсэнэ. **(Альга ташалга).**

Мүнөө США-гайхидай хүсэдэг булимтархы хүсэнүүд Кубын Республикые тойруулан түгшүүрилтэ байдал дахин тогтоожо, занажа, үһэрижэ эхилдэг болоод байна. Куба тушаа хатуу шэрүүн политика ябуулха, тиигээд тэдэнэй хэлэдэгэй ёһоор, дэлхэйн бүмбэрсэгэй баруун хубида бии болоод байһан «коммунис аюулые усадхаха гэжэ али нэгэнэйнь уряалдаггүй үдэр үсөөн болонхой.

Революционно Кубада эсэргүү зорюулан, Америкын бүхы түбиин хархис хүсэнүүдэй нэгэдэмэл фронт байгуулха гэһэн һэдэлгэ улам элеэр, үсэд нэтэрүүгээр хэгдэнэ. Энээниие бэелүүхын тулада Америкын гүрэнүүдэй организаци түбхын түрүүндэ хэрэглэгдэнэ.

Латиин Америкын бусад оронуудта Куба аюул ушаруулжа байна гэжэ хуурмаг шалтаг баряад, энэ хорото аашаяа тэдэнэр урдынхидаал адли сагааруулхые оролдоно. Кубаһаа асарагдаһан ямар нэгэ буу зэбсэг Венесуэлэдэ олдоо гэһэн үгэ тэдэнэр тараана.

Теэд энэнь тагнуулшад, булимтарагшадай хэрэглэдэг хуушан арга ха юм. Тиимэ буу зэбсэг «олохын» тулада ехэ оролдолго хэрэгтэй бэшэ гэжэ олон жэлэй дүй дүршэл харуулна. Тэдэнэр ехэнхидээ буу зэбсэг өөһэдөө хаяжархёод, тэрээнээ олодог шуу. Харин мүнөө энээн тухай шаг шууяа татажа, хүнүүдые тухиран хүлгүүлжэ байна. Куба хамаг бүхы юумэндэ зэмэтэй гээд хашхаралдана.

Карибска далайн шадархи байдалые һайжаруулха, США Куба хоёрой хоорондохи харилсаае гуримшуулха гэжэ үнэхөөрөө эрмэлзээ юм һаа, тагнуулшадай худал үгэдэ этигэхэ бэшэ, харин бодото ушар баримтануудые шэнжэлэн үзэхэ хэрэгтэй.

Жэшээнь, Кубын эрье хамгаалдаг харуул һаяхан буу зэбсэг болон диверсантнуудые тээһэн «Рекс» гэжэ судные гэмтэ ябуулга хэһэн газартань баряа. Теэд ямар эрхээр, хэн энэ судные Кубада эльгээгээб? Хэн диверсантнуудта мүнгэ үгэнэб, хэн тэдэниие бэлдэжэ, Куба тээшэ эльгээнэб?

Эгээл эдэ асуудалнуудые шэнжэлхэ хэрэгтэй байгаа. Юундэб гэхэдэ, дээрмэшэн ёһоной иимэ добтолгонууд уласхоорондын байдалые үнэхөөрөө муудхаажа, эб найрамдалда аюул ушаруулна бшуу. **(Альга ташалга).**

—Булимтарагшад ноёд, буу зэбсэгээ бү хангиргыт, галаар наада бү хыт!—гэжэ сэхэ руунь хэлэнэб. Хэрбээ байдалай улам шанга боложо, Кубада аюулай ушараа һаань, энэнь заатагүй уласхоорондын бүхы байдалда нүлөөлхэ гэжэ хүн бүхэн эли тодоор ойлгохо ёһотой.

Кубын эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые дайраһан ушар ООН-ой Уставые бүдүүлигээр хазагайруулһан, революционно Кубын дотоодын хэрэгүүдтэ оролсоһон, эрхэ сүлөөтэ гүрэндэ эсэргүү булимтаралга хэһэн ябадал болохо байна. Иимэ булимтархы ябуулга бүхы оронуудые, тэрэ тоодо Советскэ Союзыешье, дайраха.

Тэрээнһээ гадна, Советскэ Союз аха дүү Кубын Республика тушаа тусхай уялганuудые абаһан байгаа. Хэрбээ США-дахи дай хүсэдэг булимтарагшадай Кубада добтолон ороо һаань, революционно Кубые бидэ орхихогүйбди гэжэ нэгэнтэ бэшэ мэдүүлһэн байгаабди, мүнөө үшөө дахин тиигэжэ мэдүүлнэбди. **(Альга ташалга).**

Холбоото Штадуудай «галзуунарай» мэхэдэ орожо, Кубада эсэргүү аюулта балмад ябадалда хабаадалсахые зүбшөөһэн Латиин Америкын хүн бүхэн өөһэдынгөө оронуудай гол шухала зорилгонуудта эсэргүү ябуулга хэхэһээ гадна, бүхы дэлхэйн эб найрамдал болон арадуудай аюулгүй байдалда хоро хүргэхэ байна. **(Альга ташалга).**

Энэ аюултай зам. Энэ замаар ябабал, элдэб социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондоо харилсаха мүнөө үеын эгээл зүб, эгээл бодомжотой һайн замһаа — амгалан тайбанаар зэргэ оршолгын замһаа хажуу тээшээ хадуурхажа болохо байна бшуу. Бүхы оронуудай — ехэшье, багашье оронуудай национальна бэеэ даанхай байдалыень тон ехээр хүндэлхэ, бусад гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ оролсохогүй гээшэ сэрэгэй хёморолые зайсуулха, мүн бэе бэедээ этигэжэ, харилсан ажаллахада тааруу байдал гүрэнүүдэй хоорондо тогтоохо эгээл эхин, юрын эрхэ нүхэсэл мүн. **(Альга ташалга).**

Советскэ Союз эгээл эдэ гол ёһонуудые шиидэнги хатуугаар, шууд сэхээр хамгаалдаг. Америкын Холбоото Штадуудтай харилсаагаа һайжаруулха гэжэ революционно Кубын правительствын эрмэлзэжэ байһандань бидэ ехэ баярладагбди.

Урда Вьетнамда Америкын империалистнуудай үүсхэжэ байһан булимтархы ябуулгые бидэнэр буруушаанабди. Эхэ ороноойнгоо эрхэ сүлөөтэ байдалай түлөө тэмсэжэ байгаа Урда Вьетнамай эрэлхэг зоригтой патриодуудые талархан үмэглэнэбди. **(Альга ташалга).**

Үнэн зүб хэрэгэй түлөө тэмсэжэ байгаа Урда Вьетнамай арад илаха гэжэ этигэнэбди! **(Альга ташалга).**

Уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые зөөлэрүүлхэ хэдэн шухала хэмжээнүүд һүүлэй һарануудта абтаа, уласхоорондын арсалдаата асуудалнуудые хэлсээнэй ёһоор шиидхэхэ хэрэгтэ эхи табигдаа.

Хүн түрэлтэнэй аша туһын тулада бүхы гүрэнүүд, түбхын гүрүүндэ агуухэ гүрэнүүд, энэ замаар дабхин ябажа, эбтэй һайнаар, амгалан тайбанаар ажаһууха гэхэдэнь гүрэнүүд болон арадуудта һаад тойбо татажа байһан бүхы хаалтануудые усадхаха ёһотой.

Эб найрамдал хамгаалха хэрэгтэ Холбоото Штадууд айхабтар ехэ харюусалгатай гэжэ зүбөөр ойлгодог, мэдэрдэг США-гай ухаатай сэсэн хүнүүд аюулта ушар хэрэгүүдые зайсуулхын тулада шанга зориг гаргажа, дай хүсэдэг булимтархы «галзуунарые» номгоруулха арга олохо бэзэ гэжэ найдаха дуратайбди. Юундэб гэхэдэ, бусад оронуудтал адли мүн США иимэ аюулта ушар хэрэгүүдтэ заатагүй татагдан оруулагдаха байна бшуу.

Декабриин 10-да национальна фермэрскэ союзай суглаан дээрэ США-гай гүрэнэй секретарь Д. Раскын хэлэһэн иимэ үгэнүүдые һануулха хүсэлэнтэйб:

«Минии бага балшар байхада, океан далайгаар хүреэлэгдэһэн манай түби аюулгүй бата байдалтай гэжэ һанадаг һэмди. Мүнөө үедэ манай бүмбэрсэг дэлхэйн бусад хубинуудһаа амяраа аюулгүй байжа шадахабди гэжэ хэлэхэ аргагүйбди. Мүнөө үедэ түби хоорондын ракетэнүүд болон термоядерна һомонууд бии болонхой. Тиимэһээ манине тойрожо байһан бүхы дэлхэйн аюулгүй байгаал һаань лэ, бидэшье мүн аюулда орохогүй гээшэбди. Манине тойрожо байһан дэлхэй гэхэдээ, бидэнэр гансал хуурай газар, уһан болон агаар тухай хэлэнэ бэшэ, харин хүнэй өөрөө шидэн ошожо шадаха гү, али өөрынгөө бүтээһэн приборнуудые шидхүүлэн хаяжа шадаха замбуулинай бүхы дайда тухай хэлэнэбди».

Энэ яһала һайнаар хэлэгдээ. Иимэ һайн һайнхан үгэнүүд үшөө олон болоһой гэжэ хүсэхэ, тиин гол шухалань хадаа иимэ мэдүүлгэнүүд тусхай үйлэ хэрэгүүдээр батадхагдаһай гэжэ хүсэхөөр лэ байна.

Гүрэнэй ажал ябуулагшад манай ажаһуужа байгаа үе сагые зүбөөр ойлгоод, зүбөөр сэгнээд дүүрэхэ бэшэ, мүн энэ сэгнэлтэһээ зүб тобшололнуудые хэхэ ёһотой.

Дай хүсэдэг булимтархы «галзуунууд» Кубада эсэргүү дай үүсхэхэ, тиимэ туладаа дэлхэйн дай үүсхэхэ гэжэ хүсэдэг байна. Ушар иимэһээ эб найрамдал хамгаалхын тулада хожом хойно болошоодүйдэнь, тэдэ галзуунарые номгоруулха, амынь татаха хэрэгтэй. Ингээд лэ байгаа һаа, дэлхэй дээрэхи байдалые зүбөөр сэгнэхэһээ гадна, мүн хэлэһэн үгээе үйлэ хэрэгүүдээрээ баталһан ябадал болохо юм. **(Альга ташалга).**

Манай Совет гүрэнэй ябуулдаг гадаадын политика эли тодо, шууд сэхэ. Социализмын дэлхэйн можын саашадаа хүгжэн, улам бэхижэхын тулада бидэнэр маанадһаа дулдыдаха бүхы юумэ хэнэбди, хэхэшьебди. Ниитын элдэб байгуулалтатай гүрэнүүд амгалан ёһоор зэргэ оршохо ёһотой гэһэн политика бэелүүлхэ зуураа, бид[э] бүхы дэлхэй дээрэ энхэ а[м]галан байдал тогтоохо, а[ра]дуудые эбтэй эетэй болго[...] манай агуухэ Эхэ ороной гэс хүсые улам арьбадха[...] аюулгүй байдалые батад[...]ха гэжэ эрмэлзэхэбди[...] КПСС-эй ЦК болон Сове[т]скэ правительство гадаад[...] нимэ политика саашадаа[...] бэелүүлхэ юм. Тиихэдээ э[...] политикыемнай манай бү[...] парти, манай бүхы арад д[...]жэнэ гэжэ мэдэнэбди. **(Ү[ни] үргэлжэлһэн альга ташалг[а]).**

Нүхэд! Манай энэ Плен[ум] коммунис байгуулалтада [...] һуури ээзэлхэ гэжэ этигэ[...]бди. Пленумэй шиидхэбэр[...]нүүд, химиин промышленн[ос]тиие түргэнөөр хүгжөөхэ [...]сэб айхабтар ехэ удха ш[а]нартай. Хараалагдаһан ту[...]бөө бодото дээрэнь бэелү[...]хын тулада нилээд шанга[...] хүдэлхэ хэрэгтэй байһании[...] ойлгосотой. Зүгөөр энэ ту[...]бые бэелүүлхэ бүхы юум[...] манда бии. Шухала хэрэгт[...] зөөри зөөшэ бии, түрүү нау[...] болон техникэ бии, олон [...]женер, технигүүд бии, ман[...] оронийе улам урагшань д[...]шуулдаг түгэс хүсэн—баат[...]лиг хүдэлмэришэн анги бол[...] колхозно таряашад бии г[э]шэ.

Хамаг бүхы юумэн ман[...] бии, нүхэд. Гансал ажал х[...] дэлмэрээ шадамар һайна[...] эмхидхэхэ хэрэгтэй. Тиигэб[...] манай ороной урдань хэз[...]шье хүрөөгүй дээдэ ехэ хэ[...]жээндэ үнэхөөрөө хүрэхэб[...] **(Үни үргэлжэлһэн альга т[а]шалга).**

Манай коммунис общест[во] материальна болон оюу[н] ухаанай талаар айхабтар е[...] баялиг бии болгохо. Энээн[...] ашаар дэлхэйн бүхы орону[у]дай арадуудые, тэрэ тоо[до] эгээл хүгжэнги капитал[ис] оронуудай арадуудыешье б[...] тээшээ татаха хүсэмнай [...] мэхэ юм.

США мэтын гүрэнүүдтэ х[...]зон бусадта орходоо һай[...] байдалтай гэжэ капитали[с] дэлхэйн идеологууд һайрх[...] хэлэхэ дуратай. Гэбэшье С[о]ветскэ Союз, социализмын б[у]сад оронуудай арадууд капи[]талис дарлалтын гэнжые хо[...]хо сохин хаяжа, экономиче[с]ка хүгжэлтын хэмжээгээ[р] эгээл хүгжэнги капитали[с] оронуудые түргэнөөр хүсэж[...] ахин гарахаяа байһандань т[...]дэнэр айн һурдэнэл! Абтада[...] продукциин хүн бүхэндэ хү[...]тэсын талаар совет арад Ам[е]рикын Холбоото Штадууды[е] хүсэжэ, урдань гараад, эконо[]мическа хүгжэлтынгөө тала[а]р дэлхэйн эгээн түрүүшын г[ү]рэн болохо сагын ойртоо.

Бүхы оронуудай хүдэлмэри[]шэн анги, олониитэ зон ара[]дай хэрэгэй түлөө эрэлхэг зо[]ригтойгоор тэмсэдэг комму[]нистнуудай үльгэр жэшээгээ[р] зоригжон, коммунизмын тал[а]да улам шиидэнгеэр орож[...] жагсаад, өөһэдынгөө ор[о]нуудта коммунизмын ила[лта] мандахын түлөө тэмсэхэ[...] Тиин үнэн зүб энэ тэмсэлд[э] тэдэнэр заатагүй илаха. **(Үн[и] үргэлжэлһэн альга ташалга).**

* * *

Нүхэд! Би үгээ дүүргэхэ[...]мии. Хүдэлмэришэн анги, ара[д] зон партиин политикые, тэр[э]нэй ажал ябуулагшадай пол[и]тикые хэлэһэн үгөөрнь бэш[э] харин хэһэн хэрэгээрнь сэгнэ[...]дэг гэжэ манай партиие бай[]гуулагша агуухэ Владимир Ильич Ленин һургадаг һэн.

Харин манай орон доторо ажал хэрэгнай урагшатай амжалтатай ябажа байна. Бидэнэр коммунизмын илалта тээшэ бата найдамтайгаар дабшанабди. Тиин мана[й] шууд сэхэ дабшалтые хэншье тогтоожо шадахагүй. **(Нэрьемэ альга ташалга).**

Нүхэд, Ленинэй туг доро, түүхэтэ XXII съездын шиид[хэбэ]хэбэридэ хараалагдаһан замаар — коммунизм байгуул[]ха замаар урагшаа дабшая! **(Нэрьемэ, үни үргэлжэлһэн альга ташалга. Бүгэдэ хүл дээрээ бодоно).**

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

БУРЯАД ҮНЭ[Н]

4-дэхи нюур.
1963 оной декабриин 17.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. редактора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабселькоров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и переводов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00602. Зак. № 7114.